UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

Michaela Larruchon

Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání jako formy odklonu v trestním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2013

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: *Podmíněné zastavení trestního stíhání a institut narovnání jako formy odklonu v trestním stíhání* zpracovala samostatně pouze s využitím pramenů v práci uvedených.

V Olomouci dne 27. března 2013

……

Michaela Larruchon

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat JUDr. Filipu Ščerbovi za odborné vedení, cenné připomínky a rady při zpracování této diplomové práce.

Michaela Larruchon

Obsah

ÚVOD **6**
1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ODKLONŮ **8**
1.1 Pojem, účel a význam odklonů 8
1.2 Typy odklonů 10
1.2.1 Trestní příkaz ano či ne? 11
1.2.2 Dohoda o vině a trestu 12
1.3 Koncept restorativní justice 13
1.4 Něco málo z historie 14
2 PODMÍNĚNÉ ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ **16**
2.1 Obecný výklad 16
2.2 Podmínky pro uplatnění podmíněného zastavení trestního stíhání 17
2.2.1 Okruh trestných činů 18
2.2.2 Souhlas obviněného 19
2.2.3 Doznání obviněného 20
2.2.4 Náhrada škody 22
2.2.5 Vydání bezdůvodného obohacení 23
2.2.6 Kritéria určující, zda jde o dostačující rozhodnutí 24
2.2.7 Zdržení se činnosti a zaplacení peněžité částky 25
2.3 Rozhodnutí 28
2.3.1 Zkušební doba 31
2.4 Opravné prostředky 32
3 NAROVNÁNÍ **34**
3.1 Obecný výklad 34
3.2 Podmínky pro uplatnění narovnání 35
3.2.1 Okruh trestných činů 35
3.2.2 Prohlášení obviněného, že spáchal skutek 36
3.2.3 Náhrada škody 36
3.2.4 Vydání bezdůvodného obohacení 37
3.2.5 Složení peněžité částky 38
3.2.6 Souhlas obviněného a poškozeného 39
3.2.7 Kritéria určující, zda jde o dostačující rozhodnutí 40
3.3 Rozhodnutí 40

3.4 Opravné prostředky 43
3.5 Srovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání 43
4 SLOVENSKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA 46
4.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání 47
4.2 Podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného 49
4.3 Smír 54
ZÁVĚR 56
BIBLIOGRAFIE 59
SHRNUTÍ 63
SUMMARY 64

ÚVOD

Trestní právo, které mi během mého studia nejvíce přirostlo k srdci, se vyvíjí již celá staletí a jeho kořeny sahají velmi hluboko. Přesto se stále najdou oblasti, které je potřeba dále vylepšovat a přizpůsobovat moderní době, eventuálně upravit něco, co dosud vůbec nebylo třeba právně upravit. Jako příklad můžeme uvést nové trestné činy, které právo dříve neznalo, ale postupem času, s rozvojem společnosti, bylo třeba se jimi zabývat.

Další oblastí, kde došlo k významnému posunu, je to, jak společnost pohlíží na oběti trestné činnosti. Jak bude dále uvedeno, dříve bylo na trestný čin nahlíženo výlučně jako na čin proti státu, který tak byl primární obětí trestného činu a tak měl také zájem na odplatě. Postupem doby se ale objevily hlasy, které říkaly, že trestný čin je sice konfliktem, ale nikoli mezi pachatelem a státem, ale mezi pachatelem trestného činu a jeho obětí. Tím se do popředí zájmu tedy dostala i osoba poškozeného, jeho práva a jejich ochrana.

S tímto pojetím trestního práva, nazývaného jako restorativní justice, úzce souvisí i vývoj institutu odklonů v rámci trestního řízení, které, kromě jiného, mají za cíl napravit tyto narušené vztahy mezi pachatelem a poškozeným a pomoci poškozenému dosáhnout jistého zadostiučinění.

V posledních dvaceti letech tento institut našel své místo v českém právním řádu, neustále si svou pozici upevňuje a jeho právní úprava je stále zdokonalována. Důvodem této právní úpravy byla především potřeba ulevit přetíženosti soudů a přeplněnosti věznic, s čímž bezpochyby souvisí i vysoké finanční náklady. Hledaly se tak způsoby, jak na tuto situaci vhodně reagovat a řešení se našlo v podobě alternativních postupů řešení trestních věcí, mezi které řadíme právě výše uvedené odklony.

Přestože odklony své místo v našem právním řádu již mají a statistiky ukazují, že k jejich využívání dochází čím dál častěji, myslím si, že jejich potenciál je ještě větší. I proto si myslím, že jde o téma stále aktuální a z toho důvodu jsem si ho vybrala jako téma své diplomové práce.

Práci jsem rozdělila do čtyř kapitol. První kapitola se zabývá obecnými informacemi. Nejdeme zde tak vysvětlení toho, co jsou to vlastně odklony, jaký je jejich účel a význam, v čem spočívají jejich výhody a jaké jsou jejich možné nevýhody. Je zde vyjmenované, jaké typy odklonů české trestní právo zná. V rámci vymezení odklonů se v krátkosti věnuji i institutům trestního příkazu a dohodě o vině a trestu v souvislosti s tím, zda je možné je řadit pod pojem odklonů v užším smyslu. Nechybí ani vymezení tzv. restorativní justice jako

východiska pro odklony. V neposlední řadě jsem se stručně zabývala i historickým vývojem odklonů v České republice.

Jak už téma samotné napovídá, stěžejní částí této práce jsou dvě základní formy odklonu v trestním řízení. Jde o podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání. Proto jsem každé z nich věnovala samostatnou kapitolu. Druhá kapitola má tedy název Podmíněné zastavení trestního stíhání. Ta je dále rozdělena na jednotlivé podkapitoly, ve kterých se věnuji nejprve obecným informacím o tomto institutu. Dále jsou zde blíže vysvětleny jednotlivé podmínky, které jsou nezbytným předpokladem, aby mohlo být přistoupeno k vyřízení věci tímto způsobem. Nechybí ani způsob, jakým se ve věci rozhoduje a jaké jsou možnosti opravných prostředků.

Následující kapitola se věnuje narovnání jako další z forem odklonů v trestním řízení. Tato část práce se svojí strukturou podobá kapitole předešlé. Součástí této kapitoly je i srovnání narovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání.

Jako poslední jsem zařadila kapitolu, která se zabývá slovenskou právní úpravou odklonů. Považovala jsem za vhodné naši úpravu odklonů porovnat s úpravou zahraniční a jako nejlepší se mi jevila právě úprava slovenská a to především z důvodu dlouholetého společného vývoje a tím pramenící velké blízkosti těchto právních řádů.

Cílem této diplomové práce je objasnění problematiky dvou základních typů odklonů čtenářům, jejich podstaty a významu, stejně jako jednotlivých podmínek, jejichž naplnění je potřebné pro jejich aplikaci.

1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ODKLONŮ

1.1 Pojem, účel a význam odklonů

Vymezit pojem odklon není zcela jednoduché. Jde především o to, že neexistuje jeho legální definice. Různí autoři vidí podstatu, charakteristické znaky a účel odklonů různě.

Samotné slovo odklon pochází z anglického *diversion* a bývá chápáno někdy jako odklon od uvěznění, tedy ve smyslu obecném, jindy zase v užším smyslu jako alternativa trestního řízení a to buď úplná (tzn. mimo jeho rámec) nebo pouze jako odklon od jeho standardní formy. Důsledkem je potom odlišné vymezení znaků, které jsou pro odklon charakteristické, a jeho účelu a to i v zahraničí literatuře.[1]

Můžeme říci, že odklon v trestním řízení je výjimkou ze zásady legality, která je jednou z hlavních zásad trestního řízení. Jde totiž o alternativu trestněprávní dekriminalizace. Vedle klasického průběhu (obžaloba, hlavní líčení a rozsudek) nabízí jiné, často neformální způsoby vyřízení věci.[2]

Odklon tedy chápeme jako alternativu k trestnímu řízení. Dojde na něj především v případě, pokud má spáchaný čin povahu konfliktu mezi obviněným a poškozeným. Odklon je řazen mezi procesní alternativní opatření.

Asi nejdůležitějším, základním cílem (a zároveň obrovskou výhodou) odklonů je zrychlení a zefektivnění trestního řízení ve věcech, ve kterých to zákon umožňuje. Jedná se o věci, u kterých, vzhledem k účelu řízení, není nutné projednat věc v hlavním líčení. Tento institut má za úkol vyřešit velký nárůst kriminality, který je už delší dobu společenským problémem, a zároveň pomoci zefektivnit výkon justice, především v případech, které jsou typově méně závažné a spáchané osobami, které se až dosud ničím neprovinily. Musí jít také o takové případy, ve kterých je považováno za dostačující rozhodnout bez konání řádného hlavního líčení, které často bývá náročné a komplikované. Takový způsob vyřízení věci je zpravidla považován i za méně zatěžující obviněné.[3]

[1] ŠČERBA, Fiip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 43.

[2] JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2010, s. 679.

[3] MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 831.

Mezi výhody odklonu patří racionalizace systému trestního soudnictví nebo rychlejší a pružnější uspokojení poškozeného. Na druhou stanu jeho aplikace přináší i určité nebezpečí, například v podobě nebezpečí nerovného použití, obcházení systému trestního soudnictví či nedůvodného zvýhodnění obviněného.[4] Jako další výhody je možné zmínit i zvýšenou možnost resocializace díky tomu, že pachatel zůstává na svobodě nebo zrychlení trestního řízení, zmírnění přetížení soudů a nižší finanční zátěž řízení, jež patří k základním účelům odklonů.

Vedle rychlosti můžeme spatřovat i další výhody. Je jí bezesporu i aktivnější účast poškozeného na výkonu spravedlnosti, díky které snáze dosáhne zadostiučinění, jak materiálního, tak morálního.[5]

Jendou z podmínek uplatnění odklonů, o kterých bude řeč později, je totiž náhrada způsobené škody nebo alespoň dohoda, jakým způsobem má tato škoda být nahrazena, či jiné potřebné opatření, které zajistí její náhradu. Náhrada škody ale není jedinou podstatou. Důvodem jejich zavedení je také účelné řešení konfliktu, a to jak v zájmu poškozeného, tak obviněného.

Mezi obecné podmínky možnosti aplikace odklonů patří především menší závažnost projednávaného činu nebo jeho jednoduchost z pohledu skutkového a právního. Dále pak souhlas zúčastněných stran a připravenost obviněného spolupracovat při své resocializaci.[6]

Na pojem odklon se můžeme dívat ve dvou směrech, jako odklon v širším a odklon v užším smyslu. V širším slova smyslu lze říci, že jde o odchýlení od průběhu standardního trestního řízení, kdy dojde k upuštění od trestního stíhání v případě, že se nejedná o obligatorní upuštění od trestního stíhání.

V případě, že je odklon spojen i s určitým výchovným působením na osobu (například v podobě zkušební doby, tedy po rozhodnutí o odklonu nebo rozhodnutí o něm předchází a je nebytné pro jeho aplikaci - jde tedy o principy restorativní justice), proti níž se vede řízení, jedná se o odklon v užším slova smyslu.[7]

Pod pojem odklon v širším smyslu bychom mohli zařadit institut fakultativního zastavení trestního stíhání např. dle ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu v případě, že je zřejmé, že účelu trestu bylo dosaženo vzhledem k chování obviněného po spáchání činu,

[4] JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání podle novelizované právní úpravy účinné od 1 .1. 2010. Praha: Leges, 2010, s. 679.

[5] ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 2, s. 33.

[6] ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář – díl II*. 6 vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2318.

[7] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 52-53.

především k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit škodlivé následky činu a vzhledem k míře významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, způsobu provedení činu nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán. Takové rozhodnutí není spojeno s výše zmíněným výchovným působením na obviněného ve zkušební době.[8]

Mezi odklony v užším smyslu zcela jistě patří následující instituty: podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a v neposlední řadě také odstoupení od trestního stíhání dle ZSVM. Podmíněnému zastavení trestního stíhání a narovnání se budeme věnovat dále a tvoří stěžejní část této práce.

Na to, co konkrétně zařadit pod pojem odklon v trestním řízení, nepanuje jednotný názor. Někteří autoři[9] sem řadí i tzv. trestní příkaz. Osobně se přikláním k tomu, že ho mezi formy odklonu v tzv. užším smyslu řadit nelze. Konkrétní důvody, které mě k tomuto závěru vedou, uvedu v následující části práce.

1.2 Typy odklonů

Odklony můžeme dělit na tři základní typy[10]:

a) prostý odklon
b) odklon spojený s výchovným působením
c) odklon se společenskou intervencí

a) Prostý odklon

Při jeho realizaci dochází k upuštění od stíhání bez jakýchkoli podmínek, tento způsob tak nemá pro pachatele další následky. Využívá se nejčastěji v případech, kdy je pokračování ve stíhání neúčelné nebo neúčinné nebo by osobu pachatele nadměrně postihlo. Úplné odstoupení od stíhání může být například dle Palovského[11] vázáno na zaplacení určité peněžní částky, uzavření smíru mezi obviněným na jedné a poškozeným na druhé straně nebo

[8] tamtéž, s. 58.

[9] srovnej např. MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 832.

[10] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 45.

[11] PALOVSKÝ, Tomáš. K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*, 2007, č. 3, s. 24.

nahrazením škody. Jako příklad z našeho právního řádu uvedu institut narovnání, upravený v §309 a následující tr. řádu.

b) Odklon spojený s výchovným působením

Charakteristickým rysem tohoto typu odklonů je jisté výchovné působení na toho, vůči komu se uplatňuje. Založen je na postupech zacházení s pachateli bez vyvolání celého řízení. Realizuje ho státní zástupce nebo soud a v podstatě jde o nalezení alternativy k odnětí svobody.[12]

V našem právním řádu můžeme nalézt institut podmíněného zastavení trestního stíhání nebo, ve zkráceném přípravném řízení, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání. U těchto případů se trestní stíhání zastaví či vůbec nezahájí.

c) Odklon se společenskou intervencí

Jde o třetí typ odklonu, kdy po rozhodnutí o upuštění od trestního stíhání přijde jiný druh intervence, než je výchovné působení. Tato intervence může spočívat třeba v projednání věci mimosoudním orgánem nebo v léčení.

V českém právním řádu není tento institut zastoupen. Jako příklad ale můžeme uvést institut fakultativního zastavení trestního stíhání, který se tomuto typu odklonu blíží a který najdeme upraven v § 172 odst. 2 písm. b) tr. řádu.

1.2.1 Trestní příkaz ano či ne?

Nejprve se blíže podíváme na to, co o trestním příkazu říká český zákonodárce. Trestní příkaz vydává samosoudce a to bez projednání věci v případě, kdy je spolehlivě dokázán skutkový stav (§ 314e odst. 1 tr. řádu). To, že ho vydává samosoudce, nám také přesně vymezuje okruh trestných činů, na které se vztahuje. Zákon totiž v §314a odst. 1 stanoví, že samosoudce koná taková řízení o trestných činech, na které je stanoven trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Z možnosti vydat ve věci trestní příkaz jsou vyňaty některé speciální případy. Konkrétně jde o řízení proti osobě, která je zbavena

[12] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 46.

způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena, dále pak jestliže má být rozhodováno o ochranném opatření nebo jestliže má být uložen souhrnný trest nebo společný trest a předcházející trest byl uložen rozsudkem.

Jedinou možností obrany obviněného je podat proti trestnímu příkazu odpor (§314g tr. řádu). Pokud této možnosti obviněný využije, trestní příkaz se tím ruší a samosoudce ve věci nařídí hlavní líčení.

Toliko tedy k pojmu trestní příkaz a teď už k argumentům, zda ho řadit mezi formy odklonu či nikoli. Trestní řád v § 314f odst. 1 písm. d) jasně říká, že trestní příkaz obsahuje mimo jiné i výrok o vině a uloženém trestu. Povahou věci jde tedy spíše o rozsudek a to rozsudek odsuzující, zatímco rozhodnutím o ostatních formách odklonů k odsouzení nedojde, právě naopak.

Dalším ze znaků odklonů (jak vyplývá z výše uvedeného) v trestním řízení je to, že dochází k jakémusi usmíření mezi pachatelem a obětí trestného činu, což u trestního příkazu zcela chybí. Trestní příkaz totiž vydává samosoudce bez projednání věci, proto nepřipadá v úvahu prostor pro aktivní účast pachatele a oběti.

Pro výše uvedené důvody se řadím do skupiny těch, kteří si myslí, že trestní příkaz nelze pokládat za odklon v užším slova smyslu.

1.2.2 Dohoda o vině a trestu

V krátkosti bych se také ráda vyjádřila k institutu, který je v českém právním řádu obsažen pouze krátce. Řeč je o dohodě o vině a trestu.

Jedná se o možnost vyřízení trestní věci, která byla do českého právního řádu vnesena novelou trestního řádu a nabyla účinnosti od 1. září 2012. § 175 odst. 1 písm. c) tr. řádu dává státnímu zástupci možnost sjednat s obviněným dohodu o vině a trestu a poté podat soudu návrh na její schválení. Jako účel zde můžeme opět spatřovat zájem na urychlení trestního řízení o méně závažných trestných činech. Za inspiraci pro zařazení tohoto institutu do právního řádu ČR můžeme považovat slovenskou právní úpravu, která tento institut obsahuje díky rekodifikaci trestního práva už od roku 2005.

Myslím si, že se jedná o podobný případ jako u trestního příkazu, tedy že nejde o odklon v užším smyslu, ale pouze o alternativní způsob standardního trestního řízení, především z toho důvodu, že schválením takové dohody opět dojde k vyslovení viny obviněného a stanovení výše jeho trestu, jak vyplývá už ze samotného názvu.

1.3 Koncept restorativní justice

Pojem restorativní justice zatím nebyl v této práci zmíněn, přesto je třeba se u něj pozastavit, protože na jeho smyslu jsou odklony postaveny. Pojďme si tedy říci, o co jde.

Pojem pochází z anglického slova *restore* – obnovit, navrátit do původního stavu. Je to princip, ze kterého vychází alternativní tresty a alternativní způsoby řešení trestních věcí. Jeho základem je idea, která říká, že trestný čin je vlastně narušením vztahu, sporem mezi dvěma a více osobami. Takový pohled na spáchání trestného činu je nový. Dříve bylo totiž na spáchání trestného činu pohlíženo jako na čin proti státu, který je tak primární obětí trestného činu a má zájem na odplatě. Toto pojetí se označuje jako koncept retributivní neboli odplatné justice. Restorativní justice je reakcí na koncept retributivní.

Východiska restorativní trestní spravedlnosti stojí na tom, že pokud má být pachatel činu skutečně (osobně, ne pouze formálně) trestně odpovědný za následky, které svým jednáním způsobil nebo vyvolal, je potřeba, aby si zcela uvědomil a pochopil své jednání v sociálních souvislostech. Konkrétně to znamená změnu dosavadního způsobu života takovým způsobem, aby odpovídal potřebě poškozeného a dalších dotčených osob.[13]

Podle Karabce jde o jakýsi koncept zacházení s pachateli, který vychází z neadekvátnosti reakce společnosti na růst kriminality, protože nevede k ochraně jednotlivce a společnosti. Zároveň jde o pojetí, které zdůrazňuje ve velké míře práva oběti a jejich ochranu.[14]

Důvody pro podporu tohoto konceptu se zdají být jasné:

- vysoký růst kriminality
- věznice praskající ve švech
- přetíženost soudů
- malá efektivita trestů
- finanční náklady vězeňství jsou pro státní rozpočty neúnosné
- nežádoucí vliv prostředí ve vězení na osobnost odsouzeného, jeho odloučení od jeho sociálního prostředí a v neposlední řadě snížení možnosti jeho resocializace v případě delšího trestu.

[13] FENYK, J., SOTOLÁŘ, A., SOVÁK, Z., DOUBRAVOVÁ, D. Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo*, 2001, č. 5, s. 20.

[14] KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice – sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: IKSP, 2003, s. 8.

Restorativní justice je založena na několika principech[15]

- trestný čin má být chápan především jako škoda, která byla způsobena oběti
- tato škoda zahrnuje újmu materiální, psychickou, narušení sociálních vazeb, osobního a rodinného života
- reakce na spáchaný trestný čin by měla vést především ke snížení nebo odstranění takové újmy
- hlavním cílem společnosti by nemělo být potrestání pachatele, jeho převýchova, ale spíše vytvoření podmínek pro odstranění následků trestné činnosti
- pachatel by měl být aktivní, co se týče snahy o odstranění následků, náhradu způsobené škody
- pokud tak nečiní, je donucen soudem
- na druhé straně ale oběť k tomu nucena být nesmí

Systém restorativní justice nutně nemusí být komplexní v každé zemi, protože každý stát si ho upravuje dle svých možností. Může tak existovat paralelně vedle klasického systému retributivní justice nebo ho jen doplňuje.[16]

Úplně se oprostit od retributivní justice by ale zřejmě nebylo vhodné. Především z toho důvodu, že u některých pachatelů trestných činů (hlavně těch s vysokou nebezpečností pro společnost) se tento způsob stále jeví užitečným a jediným možným. Proto shledávám efektivním, zařadit koncept restorativní justice pouze jako doplněk standardního konceptu justice atributivní.

1.4 Něco málo z historie

Doporučení rady Evropy č. 2/87/18 z roku 1987 týkající se zjednodušení trestního procesu, obsahuje 5 způsobů, jak trestní věci rychleji vyřídit. Jedná se o následující: podmíněné zastavení trestního stíhání nebo odložení věci, narovnání, zkrácené písemné řízení, dohadovací řízení a zjednodušení řízení v méně závažných věcech. Toto doporučení mělo velký význam pro zavedení odklonů v českém trestním právu, protože díky němu byly

[15] tamtéž, s. 9.

[16] ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007, s. 11.

postupně novelizovány trestní předpisy, které do českého právního řádu zařadily tyto instituty:

- podmíněné zastavení trestního stíhání (tr. řád)
- narovnání (tr. řád)
- podmíněné odložení podání návrhu na potrestání (tr. řád)
- odstoupení od trestního stíhání (ZSVM)

Jako první z výše vyjmenovaných odklonů zavedeným do českého právního řádu bylo podmíněné zastavení trestního stíhání. Tento institut zavedl zákon č. 292/1993 Sb. Jeho podstatou bylo podmíněně zastavit trestní stíhání se souhlasem obviněného a současného splnění dalších podmínek. Oproti současnému znění zákona stanovil tento postup jako možný u trestných činů, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let.

Institut narovnání, další v pořadí, se poprvé objevuje po více než roce v zákoně č. 152/1995 Sb. U tohoto institutu se kromě souhlasu obviněného se schválením narovnání vyžadoval i souhlas poškozeného a také vyšší aktivita poškozeného na tomto procesu. Původně o tomto postupu mohl rozhodovat pouze soud, ale díky novele tr. řádu č. 265/2001 Sb. byla tato pravomoc rozšířena i na státního zástupce.

Na tomto místě je vhodné zmínit také zákon č. 257/2000 Sb., kterým byla zřízena Probační a mediační služba ČR, jejíž činnost se dotýká i problematiky odklonů.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, účinný od 1. 1. 2004, pak zařazuje v §§ 70-71 do právního řádu odstoupení od trestního stíhání jako institut, který je možné uplatnit v řízení proti mladistvým.

Nelze opomenout ani institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, který najdeme v trestním řádu v části týkající se zkráceného přípravného řízení. Tato novela zároveň v § 179c odst. 2 písm. f) umožňuje ve zkráceném přípravném řízená uplatnit narovnání.

2 PODMÍNĚNÉ ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ

2.1 Obecný výklad

Cílem podmíněného zastavení trestního stíhání i narovnání je (vedle obecných cílů zmíněných u odklonů obecně) posílení postavení poškozeného, které má vést k co nejrychlejšímu odškodění jeho újmy, která mu byla trestným činem způsobena. U obou těchto forem nejdeme mezi podmínkami nezbytnými k jejich uplatnění náhradu škody poškozenému nebo alespoň uzavření dohody o její náhradě či další potřebné kroky.[17]

Zákonná ustanovení nalezneme v §§ 307 a 308 tr. řádu. Je tedy zařazen mezi zvláštní způsoby řízení (tj. hlava dvanáctá třetího oddílu). Toto systematické zařazení je dle Palovského[18] nesprávné, protože tvrdí, že v daném případě o řízení vůbec nejde. Logičtější se mu jeví zařazení tohoto postupu k možnostem upuštění od potrestání. Na tomto místě bych uvedla, že zákonodárce do budoucna zvažuje možnost, že by odklony nadále nebyly upraveny v části věnované zvláštním způsobům řízení, ale mohly by být upraveny samostatně ve zvláštní hlavě zvláštní části trestního řádu, neboť jde o postupy zvláštní, které směřují k vydání zvláštních typů rozhodnutí.[19]

Podmíněné zastavení trestního stíhání bychom mohli charakterizovat jako určité dočasné, prozatímní rozhodnutí, se kterým je spjato stanovení zkušební doby, které se váže na splnění podmínek a povinností uložených obviněnému.

Pokud obviněný těmto podmínkám vyhoví, bude jeho trestní stíhání definitivně zastaveno, resp. tyto účinky nastanou spolu s právní mocí rozhodnutí o osvědčení se nebo, pokud nebylo takové rozhodnutí učiněno, uplynutím jednoho roku od skončení zkušební doby. Ve druhém případě mluvíme o tzv. fikci osvědčení.[20]

---

[17]RIZMAN S., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*, 1997, č. 3, s. 8.

[18] PALOVSKÝ, Tomáš. K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*, 2007, č. 3, s. 25.

[19] Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)*. [online]. Dostupný dne 7. 4. 2013 na < http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>.

[20] MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 840.

2.2 Podmínky pro uplatnění podmíněného zastavení trestního stíhání

Trestní řád nám v § 307 odst. 1 vyjmenovává podmínky, jejichž naplnění je nezbytné pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání. Splnění těchto podmínek je vyžadováno kumulativně. Jedná se o tyto podmínky:

a) jde o přečin,
b) obviněný s tímto postupem souhlasí,
c) obviněný se k činu doznal,
d) jestliže byla činem způsobena škoda, obviněný ji nahradil nebo uzavřel o její náhradě dohodu s poškozeným, ev. učinil jiná potřebná opatření k její náhradě / vydal bezdůvodné obohacení, které činem získal, nebo s poškozeným uzavřel dohodu o jeho vydání či učinil jiná opatření vhodná k jeho vydání a
e) vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu lze důvodně považovat takové rozhodnutí za postačující.

V tomto výčtu nenalezneme podmínku souhlasu poškozeného s takovým vyřízením věci. To znamená, že i když poškozený nesouhlasí, není to překážka pro takový postup v případě, že jinak jsou splněny všechny zákonné podmínky a soud nebo státní zástupce považují takový postup za dostačující.[21]

K výše uvedeným podmínkám se mohou přidat i další. Nově dává § 307 odst. 2 tr. řádu soudu a v přípravném řízení státnímu zástupci možnost v případě, kdy je to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání nebo poměry obviněného, rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání pouze v případě, pokud obviněný splní podmínky nejen výše uvedené společně s následujícími:

f) obviněný se zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu, nebo
g) složí na účet soudu (v přípravném řízení na účet státního zastupitelství) peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti

[21] tamtéž, s. 841.

podle zvláštního právního předpisu – tato částka nesmí být zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu

I v tomto případě nadále platí, že takové rozhodnutí lze vzhledem k osobě obviněného a s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu považovat za dostačující.

2.2.1 Okruh trestných činů

První z podmínek, stanovených § 307 odst. 1 je, že se musí jednat o přečin. Vymezení tohoto pojmu nalezneme v trestním zákoníku v § 14 odst. 2. Ten nám říká, že jsou to všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Toto znění je nové, účinné od 1. 1. 2010. Původní znění místo vymezení pomocí přečinu bylo vázáno na trestné činy, za které zákon stanovoval trestní sazbu, která nepřevyšovala pět let.

Okruh trestných činů dolózních tedy zůstává v podstatě stejný, ale poměrně výrazně se rozšíří okruh nedbalostních trestných činů, protože do kategorie přečinů spadají nyní všechny kulpózní trestné činy bez výjimky.[22]

To mě vede k zamyšlení, zda je tato změna formulace pozitivní nebo ne. Ve zvláštní části trestního zákoníku jistě najdeme příklady nedbalostních trestných činů, jejichž závažnost je poměrně vysoká (jako příklad můžeme uvést usmrcení z nedbalosti dle § 143 odst. 2 až 4 tr. zák., kdy způsobení smrti považuji za velmi vážné, jak můžeme usuzovat i z rozpětí trestní sazby trestu odnětí svobody, který zákonodárce udává ve výši dvou až osmi let), a proto v uvedeném případě nepovažuji uplatnění podmíněného zastavení trestního stíhání za vhodné. Takových případů můžeme nalézt více a osobně si tedy myslím, že zákonodárce při této formulaci nepomyslel na to, které případy mohou do okruhu trestných činů, kdy lze přistoupit k podmíněnému zastavení trestního stíhání, spadat.

Pokud je obviněný stíhán pro více trestných činů, které spáchal v jednočinném souběhu, žádný z těchto činů nesmí být zločinem. V takovém případě, tedy pokud by jeden

[22] JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 1. vydání podle stavu k 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009, s. 919.

trestný čin měl znaky přečinu, zatímco druhý by byl zločinem, by trestní stíhání nebylo možné podmíněně zastavit.[23]

Okruh trestných činů, tak jak je vymezen v trestním řádu, se ve stejné míře uplatní u mladistvých pachatelů. Nepřihlíží se totiž ke krácení sazby odnětí svobody, tak jak je to uvedeno v § 31 odst. 1 ZSVM. Podmíněné zastavení trestního stíhání v řízení proti mladistvému pachateli je tedy přípustné v případě, že mladistvý je stíhán pro provinění, které by bylo podle trestního zákoníku přečinem. Stejně tak se nepřihlíží ani k modifikovaným trestním sazbám stanoveným pro pachatele, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin či pachatele činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny.[24]

2.2.2 Souhlas obviněného

Udělení souhlasu je plně v dispozici obviněného. Jedná se o vážné rozhodnutí především z toho důvodu, že udělením tohoto souhlasu se obviněný vlastně vzdává možnosti, aby věc byla projednána před nezávislým a nestranným soudem.

Tento souhlas musí být učiněn takovým způsobem, který nevzbuzuje žádné pochybnosti. Nabízí se tedy různé možnosti, které jsou dle trestního řádu obecně přípustné pro podání. Obviněný tak může učinit písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem.[25]

Návrh obviněného na podmíněné zastavení trestního stíhání se považuje za jeho souhlas. Souhlas může dát obviněný i svým podpisem protokolu, pokud je poučen vyšetřovatelem při výslechu, že takový postup je možný. Stejně se postupuje i v případě, že tuto možnost navrhne státní zástupce. Obviněný se poučí a vyslechne do protokolu. Pokud tento postup navrhne až obhájce v hlavním líčení, musí se soud dotázat obviněného, jestli souhlasí a toto vyjádření musí být uvedeno v protokolu.[26]

Zajímavá je také otázka, jak je to s případným zpětvzetím již uděleného souhlasu. Výslovnou odpověď totiž v zákoně nenalezneme. Zato na tuto problematiku můžeme nalézt různé názory. Tak např. autoři Sotolář, Púry a Šámal zastávají názor, že si můžeme pomoci

[23] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 62

[24] ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: Komentář – II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2319.

[25] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 65.

[26] VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 546.

analogií. Tak dojdeme k závěru, že obviněný tak učinit může. § 163 odst. 2 tr. řádu totiž ve větě druhé říká, že souhlas lze vzít zpět výslovným prohlášením. Tímto úkonem by došlo k odpadnutí jedné ze zákonných podmínek a bylo by tak nutno pokračovat v trestním stíhání. Obviněný může vzít svůj souhlas výslovně zpět až do doby, než dojde k vyhlášení rozhodnutí soudem druhého stupně.[27]

Na druhou stranu, Nejvyšší soud zastává v jednom ze svých rozhodnutí názor, že vzhledem k tomu, že souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání musí být učiněn způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti, to znamená, že musí být jednoznačný. Z důvodu této jednoznačnosti nemůže být odvolán a poté znovu udělen.[28] Já se přikláním k názoru Nejvyššího soudu, k čemuž mě vede hlavně specifická povaha tohoto souhlasu.

Zajímavé je jistě také to, že na rozdíl od institutu narovnání, není jednou z podmínek souhlas poškozeného s takovým vyřízením věci. Z toho dle mého názoru vyplývá, že primárním cílem podmíněného zastavení trestního stíhání není urovnání konfliktu mezi obviněným a poškozenou osobou.

2.2.3 Doznání obviněného

Doznání obviněného je další podmínkou využití podmíněného zastavení trestního stíhání. Musí se týkat celého skutku, všech skutkových okolností, které naplňují znaky trestného činu, pro který je obviněný stíhán, to znamená i zavinění a protiprávnosti. Toto doznání se ale nevztahuje k právní kvalifikaci činu, ale pouze ke skutkovým okolnostem. Za dostačující je považováno, dozná-li se obviněný ke skutečnosti, která umožňuje závěr, že se obviněný dopustil trestného činu. A to i bez toho, že by výslovně přiznal vinu konkrétního trestného činu. Nelze se ale pouze přiznat ke skutkovým okolnostem, pokud by obviněný zároveň popíral své zavinění.[29]

V judikatuře se můžeme dočíst i to, že v případech, ve kterých je možné zavinění z nevědomé nedbalosti, lze jako doznání brát i výpověď, kde obviněný, vzhledem ke své

[27] SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 57.

[28] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 7. 2003, sp. zn. 4 Tz 84/2003.

[29] VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 546.

srov. také Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 8. 2001, sp. zn. 5 Tz 148/2001: *„Doznání jako zákonný předpoklad k podmíněnému zastavení trestního stíhání musí zahrnovat doznání ke všem zákonným znakům stíhaného trestného činu, tedy i k zavinění v zákonem předpokládané formě úmyslu nebo nedbalosti.“*

nepozornosti, nepostřehl všechny významné okolnosti, a proto je ve výpovědi neuvádí. Musí ale zároveň takové okolnosti připouštět a nemít vůči své odpovědnosti žádné námitky.[30]

Výpověď obviněného, která obsahuje takové okolnosti skutku, které by vylučovaly jeho protiprávnost (např. že jednal v nutné obraně), nelze považovat za doznání se k činu.[31]

Doznání musí být učiněno během výslechu a zachyceno tak, jak je předepsáno právními předpisy, aby bylo možné ho použít jako důkaz v řízení před soudem.[32] To se týká například toho, že obviněný nesmí být k učinění doznání nijak nucen, protože toto by bylo v rozporu s § 92 odst. 1 tr. řádu. Jde třeba o situaci, kdy by se obviněného některý z orgánů činných v trestním řízení snažil přesvědčit o vhodnosti využití tohoto způsobu vyřízení věci. Je také důležité, aby nevznikla pochybnost o pravdivosti takového doznání. Nesmí tedy existovat důkazy, které by doznání obviněného vyvracely. Vzhledem k tomu, že i v tomto druhu zvláštního řízení se uplatňuje vyhledací zásada, mají totiž orgány činné v trestním řízení povinnost zjistit všechny okolnosti případu tak, aby o nich nebyly důvodné pochybnosti.[33]

Na druhé straně jistě existují i opačné případy, kdy se obviněný k činu dozná především ze strachu, i když sám věří své nevině. Jedná se zřejmě o případy, kdy je pro obviněného přijatelnější doznání, než eventuální trestní řízení, které by jinak následovalo a mohlo tak osobě obviněného způsobit větší újmu. V takových případech je kladen opravdu velký důraz na provedené dokazování.

Vantuch[34] zastává názor, že učiněné doznání obviněného, že spáchal trestný čin, ani nemusí bez dalšího znamenat, že obviněný tento trestný čin skutečně spáchal, a že tudíž může být v dalším řízení použito jako důkaz. Naopak tvrdí, že takové doznání může být, v případě, že k podmíněnému zastavení trestního stíhání nedojde, vyvráceno v následujícím trestním řízení. Nesmí být ale v rozporu s provedenými důkazy.

V souvislosti s výše uvedeným zastávám názor, že nemožnost použít učiněné doznání obviněného v eventuálním následujícím řízení jako důkaz, pokud by orgány činné v trestním řízení nedošly k závěru, že byly naplněny všechny podmínky k uplatnění tohoto institutu, by

[30] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 63.

[31] Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 8. 2003, sp. zn. 10 To 336/2003.

[32] RIZMAN, S., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*, 1997, č. 1, s. 4.

[33] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 63.

[34] VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 548.

měla být přímo obsažena v zákoně. Mnohé obviněné totiž právě absence takového ustanovení v zákoně může od případného doznání se k činu odradit a tudíž zabránit využití tohoto postupu i v případech, ve kterých by bylo na místě jej aplikovat. Za vhodné tedy považuji doplnit stávající právní úpravu o podobné ustanovení, které můžeme nalézt v § 314 tr. řádu u institutu narovnání a které stanoví, že pokud by narovnání nebylo soudem nebo státním zástupcem schváleno, nelze k prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, přihlížet v dalším řízení jako k důkazu.

2.2.4 Náhrada škody

Náhrada škody jako podmínka pro uplatnění podmíněného zastavení trestního stíhání je stanovena v § 307 odst. 1 písm. b) tr. řádu. Zákonodárce zde uvádí několik možných způsobů náhrady škody způsobené činem obviněného. Jde tedy v prvním případě o reálnou náhradu škody, dále pak o uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o její náhradě a v neposlední řadě ještě o učinění jiných opatření potřebných k její náhradě, přičemž ze zákona nevyplývá, že by některý způsob byl upřednostňován, všechny tři alternativy jsou si rovny.

O dohodě o náhradě škody je vhodné uvažovat v případě, že sice jsou splněny ostatní zákonné podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání, ale obviněný nemá dostatek financí k tomu, aby škodu nahradil jednorázově. Zmíněná dohoda může být jak písemná, tak ústní. V případě ústní dohody je ale potřeba tvrzení obviněného o jejím uzavření ověřit důkazy.[35]

Pokud nedošlo ani k uzavření dohody o náhradě škody, nabízí se nám třetí a poslední možnost, tedy učinit jiné vhodné opatření k její náhradě. Vantuch jako příklad uvádí oznámení vzniku škody pojišťovně.[36] Jiným příkladem je uložení prostředků na náhradu škody ve prospěch poškozeného do úschovy soudu.[37] Za jiné opatření potřebné k náhradě

[35] tamtéž, s. 550.

[36] tamtéž, s. 550, srov. také usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 10. 1994, sp. zn. 4 To 693/94: *V případě trestného činu spáchaného zaviněným způsobením dopravní nehody v silničním provozu lze za jiné potřebné opatření k náhradě škody podle § 307 odst. 1 písm. b) tr. ř. považovat také oznámení dopravní nehody jako pojistné události příslušné pojišťovně a poskytnutí další potřebné součinnosti.*

[37] Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. 5. 1994, sp. zn. 3 To 380/94.

škody ale nejde považovat prohlášení obžalovaného v hlavním líčení v nepřítomnosti poškozeného, že je ochotný nahradit škodu v určité výši.[38]

Náhrada škody nebo kroky k ní směřující jsou typickou podmínkou uplatnění odklonů a to především ze dvou důvodů. Prvním je to, že tímto činem obviněný ukazuje, jaký je jeho postoj ke spáchanému činu, to znamená svou snahu o odstranění následků, které způsobil. Tím dalším je ulehčení pozice poškozeného v trestním řízení, protože díky tomu nemusí vyvíjet žádnou nebo téměř žádnou činnost, aby došlo k uspokojení jeho nároku na náhradu škody. Nemusí tedy podstoupit adhezní řízení, eventuálně se domáhat svého nároku v řízení občanskoprávním. Bez této podmínky by právě naopak došlo spíše ke zhoršení postavení poškozeného, protože by tak ztratil možnost získat náhradu škody v adhezním řízení a mohl k tomu využít pouze cestu občanskoprávní.[39] Co se rozumí škodou, můžeme dovodit z § 43 odst. 1 tr. řádu. Z něj vyplývá, že škodou se rozumí kromě škody majetkové i škoda morální nebo jiná.

V případě několika poškozených musí být tato podmínka splněna u všech osob. Jak vyplývá z rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích (R 20/1995), musí se při posouzení výše způsobené škody vycházet z výše, kterou zjistil orgán rozhodující o podmíněném zastavení trestního stíhání. Nelze tedy brát v úvahu jen údaje nebo požadavky poškozeného. [40]

Pokud by nastala situace, že poškozený odmítne náhradu škody, která mu byla způsobena trestným činem, lze postupovat podle § 307 odst. 1 tr. řádu a řízení podmíněně zastavit a to i za situace, kdy obviněný vzniklou škodu poškozenému neuhradil ani neučinil žádné vhodné opatření k její úhradě.[41]

2.2.5 Vydání bezdůvodného obohacení

Tuto podmínku nalezneme v trestním řádu až díky novele účinné od 1. 7. 2011 pod písmenem c) § 307 odst. 1. Touto novelou došlo k zařazení povinnosti obviněného vydat

[38] Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 8. 2003, sp. zn. 10 To 336/2003.

[39] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 66.

[40] VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 549.

[41] Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 7. 1. 2001, sp.zn. 6 To 83/2001.

bezdůvodné obohacení získané činem, pro který je stíhán, nebo o jeho vydání uzavřít s poškozeným dohodu či učinit jiná vhodná opatření k jeho vydání.

Důvody, které vedly k začlenění tohoto ustanovení do trestního řádu, najdeme v důvodové zprávě k zákonu č. 181/2011 Sb. Vysvětlení je tedy takové, že stav před novelou neumožňoval, aby bylo přímo v trestním řízení rozhodnuto o nemateriální újmě či vydání bezdůvodného obohacení. Součástí tzv. adhezního řízení bylo pouze rozhodnutí o náhradě majetkové škody vyjádřitelné v penězích. Cílem této novely bylo umožnit rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy už v samotném průběhu trestního řízení. Přiznání těchto nároků má mít výchovný efekt na pachatele, ale současně, a to především, pozitivní vliv na poškozeného. *„Touto novelou tedy dochází k posílení práv poškozených, kteří budou moci dosáhnout již v rámci trestního řízení úplné satisfakce a vyrovnat se tak s nepříznivými následky trestného činu, čímž bude odstraněn určitý dlouhodobě pociťovaný deficit právní úpravy. Z téhož důvodu se přiznávají poškozeným, kteří trestným činem utrpěli nemajetkovou újmu nebo na jejichž úkor došlo k bezdůvodnému obohacení, i další práva, kterými disponují v současné době poškození, kterým byla způsobena „pouze“ majetková škoda.“*[42]

Toto rozšíření stávajících podmínek nelze hodnotit jinak než kladně, protože se jistě najdou takové případy, kdy trestným činem nebude způsobena majetková škoda, zato dojde např. k újmě nemateriální či k bezdůvodnému obohacení pachatele.

2.2.6 Kritéria určující, zda jde o dostačující rozhodnutí

Poslední, avšak neméně důležitou podmínkou pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, je posouzení, zda se takový postup jeví jako dostačující. Přičemž při posouzení je třeba brát v úvahu nejen osobu obviněného, ale i jeho dosavadní život nebo okolnosti případu. To vše musí důvodně vést k závěru, že takové rozhodnutí je postačující. Ke zvážení, zda k naplnění podmínky došlo, je zapotřebí přistupovat zcela individuálně v každém jednotlivém případě.

A co vše se v hodnocení osoby obviněného zohledňuje? Jde zejména o to, jestli se jedná o osobu mladistvého nebo osobu ve věku blízkém věku mladistvých, také to, jestli se

[42] Důvodová zpráva – 229/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online]. Dostupný dne 7. 4. 2013 na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>.

jedná o recidivistu, v úvahu se bere i zmenšená příčetnost. Důraz je kladen i na to, jak se obviněný chová před a po spáchání trestného činu. Zdůraznit musíme především to, že vždy je třeba hodnotit jak negativní, tak i pozitivní stránky osoby pachatele.[43]

Pokud mluvíme o osobě obviněného, způsobu jeho dosavadního života nebo okolnostech případu, jde v podstatě pouze o jiné vyjádření pojmů rozhodujících při určování povahy a závažnosti činu (§ 39 odst. 2 tr. zák.). Z toho lze vyvodit, že podmínky pro zastavení trestního stíhání reflektují jednak typovou závažnost činu, jednak závažnost konkrétní.[44]

Co se týče okolností případu, jde o takové skutečnosti, které spáchaný čin charakterizují, týkají se jeho společenské nebezpečnosti či závažnosti a také jeho vlivu na společnost. Půjde především o to, jakým způsobem byl čin proveden, jaké měl následky, jaká je míra zavinění pachatele, jeho motiv a konkrétní situace, za které byl čin spáchán.[45]

Všechny tyto aspekty je třeba zkoumat ve vzájemné souvislosti, nelze se zaměřit jen na některé z nich, protože teprve jako celek jsou tím správným vodítkem pro rozhodnutí, zda jsou naplněny podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání.

Při použití odklonu je také na místě, aby soud či státní zástupce brali ohled i na dopad tohoto rozhodnutí na ostatní členy společnosti, hlavně z důvodu odrazení dalších potenciálních pachatelů od páchání trestné činnosti. Vedle tzv. individuální prevence (týkající se konkrétního obviněného) je důležitá i prevence generální. Je tedy potřeba takové rozhodnutí především řádně odůvodnit tak, aby nebylo pochyb o jeho opodstatněnosti.[46]

2.2.7 Zdržení se činnosti a zaplacení peněžité částky

Nové znění § 307 odst. 2 tr. řádu dává soudu a v přípravném řízení státnímu zástupci možnost v případě, kdy je to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání nebo poměry obviněného, rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání pouze v případě, pokud se obviněný zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu nebo složí na účet soudu (v přípravném

[43] MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 842.

[44] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 70.

[45] MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 842.

[46] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 70.

řízení na účet státního zastupitelství) peněžitou částku, která je určena státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu. Výše této částky stanovena není, zákon uvádí pouze to, že tato částka nesmí být zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu.

Původní znění trestního řádu, které toto ustanovení neobsahovalo, umožňovalo uložit obviněnému v průběhu zkušební doby přiměřená omezení a povinnosti s cílem, aby vedl řádný život.

Jak vyplývá z usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích[47], jako přiměřené omezení ve smyslu § 307 odst. 4 tr. řádu ale nebylo možné obviněnému uložit například zákaz řídit motorová vozidla, protože tento postup by vedl k nepřípustnému nahrazování trestu (konkrétně trestu zákazu činnosti), který je zcela odlišným právním institutem trestního práva hmotného s jinými podmínkami pro jeho ukládání vázanými na odsouzení pachatele trestného činu a s jinak vymezeným účelem.

Začlenění tohoto ustanovení do trestního řádu tak řeší nedostatek právní úpravy v těch případech, které sice splňovaly podmínky pro uplatnění postupu dle § 307, bylo ale shledáno, že takové rozhodnutí by nebylo možno vzhledem ke konkrétním okolnostem považovat za dostačující. Šlo o případy, ve kterých bylo například namístě uložit zákaz činnosti. Z toho důvodu ale muselo proběhnout soudní řízení a musela být vyslovena vina obviněného.

Jak říká důvodová zpráva k této novele: *Dopravní delikty tvoří značný podíl na celkové sumě stíhaných trestných činů, přičemž v současnosti státní zástupce resp. soud nemůže využít tohoto typu odklonu, pokud se domnívá, že povaha spáchaného skutku a osobnost pachatele odůvodňuje vyloučení pachatele z provozu na pozemních komunikacích, přestože ostatní podmínky pro uplatnění tohoto typu odklonu by splněny byly. Zakotvení takové možnosti by proto mělo přispět k rychlejšímu vyřizování případů tohoto typu a přinést tím i úsporu pro systém trestní justice. Navrhuje se rovněž, aby podmíněné zastavení trestního stíhání bylo možné podmínit i složením peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, obdobně jako je tomu u narovnání*.[48]

Pokud se obviněný zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, musí být tato činnost určena v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Jestliže se

[47] usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 9. 1997 sp. zn. 4 To 770/97.

[48] Důvodová zpráva – 510/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online]. Dostupný dne 17. 4. 2013 na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>.

obviněný zaváže zdržet se řízení motorových vozidel, musí být poučen o povinnosti odevzdat řidičský průkaz podle zvláštního právního předpisu a o tom, že právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání pozbude řidičského oprávnění (§ 307 odst. 5 tr. řádu).

Pokud by obviněný tento svůj závazek nedodržel a během zkušební doby by tu kterou činnost vykonával, nebyly by nadále naplněny podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání a přikročilo by se k jeho pokračování z důvodu neosvědčení se ve zkušební době. V tomto osobně shledávám největší výhodu této formy odklonu.

Pokud si položíme otázku, jestli by se tím také nedopustil trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zák. (trestného činu se dopustí ten, kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnut soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že vykonává činnost, která mu byla rozhodnutím zakázána nebo pro kterou mu bylo odňato příslušné oprávnění podle jiného právního předpisu nebo pro kterou takové oprávnění pozbyl), dojdeme k názoru, že toto není možné proto, že závazek obviněného zdržet se činnosti byl dán dobrovolně, a svým charakterem není omezením vyplývajícím ze správního ani trestního rozhodnutí.[49]

Zcela jistě ale při porušení závazku zdržet se v průběhu zkušební doby řízení motorových vozidel přichází v úvahu spáchání přestupku dle § 125c odst. 1 písm. e) bod 1 zák. o silničním provozu (dále ZoSP), protože by řídil bez řidičského oprávnění (srov. § 307 odst. 5 tr. řádu: obviněný musí být poučen o povinnosti odevzdat řidičský průkaz a právní mocí o podmíněném zastavení trestního stíhání pozbývá řidičské oprávnění).

Závazek zdržet se řízení motorových vozidel zanikne s uplynutím zkušební doby nebo neosvědčením se v jejím průběhu. Po rozhodnutí o osvědčení či neosvědčení se ve zkušební době podmíněného zastavení trestního stíhání (či v případě fikce osvědčení se) o vrácení řidičského oprávnění rozhodne příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností. Činí tak na žádost osoby, která řidičské oprávnění pozbyla (§ 102 odst. 1 ZoSP – novelizované znění). To ale znamená, že dojde k určité časové prodlevě mezi uplynutím zkušební doby a rozhodnutím o osvědčení se v jejím průběhu, kdy nebude možné řidičské oprávnění vrátit. V tomto případě se přikláním názoru, že by bylo vhodnější rozhodnutí o vrácení řidičského oprávnění vázat spíše na uplynutí zkušební doby a ne až na nabytí právní moci rozhodnutí o osvědčení se ve zkušební době[50] vzhledem k tomu, že aktuální právní úprava tak prodlužuje

[49] ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, s. 86.

[50] tamtéž, s. 84-85.

dobu, kdy oprávněný nebude moci řídit motorová vozidla, přestože stanovenou zkušební dobu splnil.

Jestliže výše rozebranou změnu (závazek zdržet se činnosti) považuji za pozitivní a jednoznačně shledávám její přínos především v tom, že díky ní bude moci dojít k odklonu v trestním řízení v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání u většího počtu přečinů, pak na druhou stranu dost dobře nerozumím, co zákonodárce sledoval druhou možností, tedy tím, že obviněný složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku, která je určena státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu a to z toho důvodu, že stejnou podmínku najdeme i u institutu narovnání. Z praktického hlediska si myslím, že v takových případech, kdy budou naplněny podmínky obou z možných forem odklonů, bude jistě vhodnější přistoupit k podmíněnému zastavení trestního stíhání, kdy se zároveň uloží zkušební doba a celý proces dle mého názoru tak bude mít daleko větší výchovný vliv na obviněného. Zároveň také nedojde k okamžitému definitivnímu zastavení trestního stíhání jako je tomu u narovnání, ale na obviněného bude dohlíženo v rámci zkušební doby.

2.3 Rozhodnutí

To, kdo je oprávněn učinit rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nám říká § 307 odt.1 tr. řádu. Toto rozhodnutí má v rukou soud. Kromě něj má tuto možnost i státní zástupce a to v případě, že ve věci prozatím nebyla podána obžaloba.

Jak vyplývá z usnesení Krajského soudu v Brně č. 11/1995 Sb., o podmíněném zastavení trestního stíhání může rozhodnout i samosoudce. Může tak učinit v rámci předběžného projednání obžaloby dle § 314c tr. řádu.

K rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání může dojít v různých fázích řízení. Mezi tyto fáze patří jednak předběžné projednání obžaloby dle § 188 odst. 1 písm f) tr. řádu, dále pak v rámci přezkoumání obžaloby dle § 314c odst. 1 písm. a) tr. řádu, v hlavním líčení dle § 223a odst. 1 tr řádu, mimo hlavní líčení dle § 231 odst. 1 tr. řádu a také ve zjednodušeném řízení konaném o návrhu na potrestání dle § 314b tr. řádu.

V případě zjednodušeného řízení před soudem, které následuje po zkráceném přípravném řízení, nemusí státní zástupce podávat návrh na potrestání soudu, ale za splnění

podmínek stanovených § 307 může rozhodnout o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, které má v podstatě totožné účinky (srov. § 179g a 179d).[51]

Institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání je tedy obdobou podmíněného zastavení trestního stíhání. Tato podoba je přizpůsobena zvláštním charakteristickým znakům zkráceného přípravného řízení. Během zkráceného přípravného řízení totiž ještě neprobíhá trestní stíhání, proto ho nelze ani podmíněně zastavit. Podmíněnost proto musíme vztáhnout k okamžiku, kterým se trestní stíhání zahajuje. Tímto okamžikem je pak podání návrhu na potrestání. Nutno ještě dodat, že podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je možné i v řízení proti mladistvým pachatelům.[52] Zařazení tohoto institutu do českého právního řádu považuji za pozitivní z toho důvodu, že řízení nemusí dospět až do fáze před soud. Tím dochází k naplnění účelů odklonů v trestním řízení, tedy urychlení vyřízení věci.

Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání má formu usnesení. Usnesení se ale nevydává v případě, že nedojde k vyhovění žádosti. Pak se pokračuje v trestním stíhání bez vydání usnesení. Důvody, proč nebylo žádosti vyhověno, by měly být obsaženy v meritorním rozhodnutí, které ve věci soud nebo státní zástupce učiní.[53]

Pokud obviněný nenahradí škodu poškozenému přímo, ale dohodl se s ním na způsobu její náhrady, uloží se mu v tomto rozhodnutí, aby škodu nahradil během zkušební doby. Totéž platí i o vydání bezdůvodného obohacení.

Zákon také stanoví, že rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání podle odst. 2 (situace, ve které může zkušební doba trvat až pět let) má obsahovat i výši peněžité částky, která je určena státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti nebo určení činnosti, které se musí během zkušební doby obviněný zdržet.

Orgán, který o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodl v prvním stupni, rozhodne o osvědčení se, pokud obviněný během zkušební doby vedl řádný život, nahradil způsobenou škodu (či vydal bezdůvodné obohacení) a eventuálně vyhověl i dalším omezením, které mu byly uloženy. V opačném případě rozhodne tak, že se v trestním stíhání pokračuje. Takto lze rozhodnout i během zkušební doby.[54]

---

[51] ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář – díl II*. 6 vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2319.

[52] ŠČERBA, Filip. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. *Bulletin advokacie*. 2006, č.5, s. 22.

[53] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 76.

[54] FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo procesní*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s.142.

Ve výjimečných případech ale dává zákon v § 308 odst. 1 možnost soudu a státnímu zástupci, aby vzhledem k okolnostem případu a osobě obviněného ponechali podmíněné zastavení trestního stíhání v platnosti s tím, že mohou prodloužit zkušební dobu a to až o jeden rok. Celková délka zkušební doby ale nesmí překročit pět let, přičemž povinnost nahradit škodu, vydat bezdůvodné obohacení a další povinnosti, ke kterým se obviněný zavázal, trvají, stejně tak i další uložená omezení. Půjde pravděpodobně o případy menšího porušení podmínek zkušební doby, kdy bude vhodné (vzhledem k osobě pachatele, atd.) ve zkušební době pokračovat, což ale může být kompenzováno jejím prodloužením.

Zákon myslí i na situaci, že k rozhodnutí nedojde. Pak se, za předpokladu, že na tom obviněný nenese vinu, má za to, že se obviněný osvědčil. V takovém případě mluvíme o tzv. fikci osvědčení. Obviněný nemůže být znovu stíhán nebo odsouzen pro tentýž skutek po právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení nebo marným uplynutím lhůty po skončení zkušební doby.[55] Toto rozhodnutí nebo marné uplynutí lhůty tvoří totiž překážku *rei iudicate*.

Možností obviněného i poškozeného, jak se rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání bránit, je podání stížnosti. Zákon této stížnosti přiznává odkladný účinek. Tuto možnost má i státní zástupce, ale pouze v případě, že o podmíněném zastavení rozhodl soud (§ 307 odst.7 tr. řádu). Obviněný má toto právo i v případě, že s rozhodnutím o podmíněném zastavení stíhání souhlasil. Co se týče poškozeného, ten má možnost podat stížnost i v situaci, kdy mu škoda byla nahrazena nebo uzavřel dohodu s obviněným o její náhradě.[56]

Vedle obecných náležitostí, které trestní řád stanoví pro usnesení v § 134 tr. řádu (označení orgánu, den a místo rozhodnutí, atd.), obsahuje usnesení o zastavení trestního stíhání identifikační údaje o osobě obviněného, tedy jeho jméno a příjmení, datum a místo narození, bydliště a další.

Usnesení musí obsahovat přesné vymezení skutku a to včetně jeho právní kvalifikace, jelikož správné vymezení skutku je podstatné pro zvážení, jestli jde o přečin a zda je tedy možné postupovat dle § 307 tr. řádu.

V rozhodnutí se také stanoví zkušební doba. O té bude podrobněji pojednáno níže.

[55] tamtéž

[56] VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 555.

Další náležitostí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání v případech podle § 307 odst. 2 tr. řádu je také výše peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti nebo určení činnosti, které se obviněný zavazuje v průběhu zkušební doby zdržet (§ 307 odst. 5 tr. řádu).

Odůvodnění rozhodnutí patří mezi náležitosti obecné. V jeho rámci by mělo být zmíněno, co vedlo soud nebo státního zástupce k jeho rozhodnutí. Nesmíme opomenout ani řádné poučení o opravných prostředcích, v případě usnesení jde tedy o stížnost. V poučení je třeba uvést, která osoba a v jaké lhůtě je oprávněna k jejímu podání.

2.3.1 Zkušební doba

V rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je stanovena zkušební doba, která může trvat šest měsíců až dva roky (§ 307 odst. 3 tr. řádu). Nově je v trestním řádu obsažena také možnost, aby zkušební doba trvala až pět let a to v případě rozhodnutí podle § 307 odst. 2 tr. řádu. Zkušební doba začíná běžet od právní moci rozhodnutí (§ 307 odst. 3 tr. řádu).

Během zkušební doby je možné uložit obviněnému přiměřená omezení a povinnosti, které směřují k tomu, aby vedl řádný život.[57] Jejich demonstrativní výčet najdeme v § 48 odst. 4 tr. zák. Namátkou z tohoto výčtu mohu zmínit povinnost podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy či omezení zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek či zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek.

Vedení řádného života předpokládá hlavně další úplnou bezúhonnost, to znamená, že nedojde k odsouzení za žádný další trestný čin. Kromě toho vyžaduje plnění všech občanských, rodinných a pracovních povinností, tudíž lze z jeho následného chování usuzovat, že jde pouze o jakýsi exces, který je naprosto mimořádný. Z toho vyplývá, že například spáchání přestupku ve zkušební době může mít velmi negativní dopad.[58]

Taková omezení či povinnosti musí být určitá a musí být možno je kontrolovat. Je to nutné především kvůli tomu, že na jejich splnění záleží, jestli se obviněný osvědčil nebo ne. Tato omezení a povinnosti mají povahu buď zákazů (např. zákaz nadměrného požívání

[57] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 8. 2001, sp. zn. 5 Tz 148/2001: *Podmínkou vedení řádného života ve zkušební době podmíněného zastavení trestního stíhání je plnění všech zákonných nebo soudem uložených povinností obviněného v celém rozsahu, tj. též v souladu s tím, jak byly tyto povinnosti případně vymezeny v jiném pravomocném a vykonatelném soudním rozhodnutí.*

[58] ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář – díl II*. 6 vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2329.

alkoholu) nebo příkazů (řádné plnění vyživovací povinnosti). Někdy mohou správně formulovaná omezení a povinnosti substituovat výchovný charakter, který chybí například v situaci, kdy nebyla způsobena škoda, kterou tak obviněný nemusí nahrazovat.[59]

Zkušební doba má sloužit k prověření, jestli je prognóza budoucího řádného chování obviněného (včetně jeho snahy o odstranění nebo náhradu škodlivého následku činu) opodstatněná.[60]

V případě, kdy se obviněný zavázal v průběhu zkušební doby zdržet se řízení motorových vozidel, musí odevzdat řidičský průkaz, přičemž o tomto musí být náležitě poučen. Dále musí být poučen i o tom, že právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání pozbude řidičského oprávnění (§ 307 odst. 5 tr. řádu).

Je také potřeba zdůraznit, že tento postup (tedy podmíněné zastavení trestního stíhání) je fakultativní, obviněný nemá právní nárok na vydání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Je tedy pouze na uvážení státního zástupce a soudu, zda k jeho užití dojde.

2.4 Opravné prostředky

K institutu podmíněného zastavení trestního stíhání zbývá doplnit ještě to, jaké opravné prostředky jsou k dispozici. Řádným opravným prostředkem je stížnost, o které jsem se již zmiňovala. K jejímu podání jsou oprávněni především obviněný a poškozený. V řízení před soudem je k tomu oprávněn i státní zástupce. Stížnost se, jak nám říká § 143 tr. řádu, podává u orgánu, proti jehož usnesení směřuje ve lhůtě 3 dnů od oznámení usnesení. Zákon stížnosti proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání přiznává odkladný účinek.

Jako příklad, kdy lze stížnost podat, bych uvedla nesplnění podmínek pro aplikaci tohoto postupu dle § 307 tr. řádu. Může se jednat třeba o neudělení souhlasu osobou obviněného.

Mimořádných opravných prostředků proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je hned několik. Jedná se o obnovu řízení, stížnost pro porušení zákona a dovolání.

Stížnost pro porušení zákona může podat jen ministr spravedlnosti. Může být podána proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, kterým došlo k porušení

[59] tamtéž, s. 2326.

[60] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 1. vydání podle stavu k 1.1.2010. Praha: Leges, 2009, s. 919.

zákona nebo které bylo učiněno na základě vadného postupu řízení. Žádost se podává u Nejvyššího soudu (§ 266 odst. 1 tr. řádu).

§ 277 tr. řádu obsahuje taxativní výčet rozhodnutí, proti kterým je přípustná. V tomto výčtu nalezneme i pravomocné rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Přípustnost obnovy řízení je stanovena pouze za předpokladu, vyjdou-li najevo skutečnosti nebo důkazy, které nebyly známy dříve a které by mohly (ať už samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy už dříve známými) odůvodnit jiné rozhodnutí (§ 278 odst. 1 tr. řádu). Obnova řízení se povolí i v případě, kdy zatím nenastaly skutečnosti dle § 308 odst. 3.

Jak vyplývá z § 265a, dovoláním je možné, na rozdíl od dvou výše zmíněných možností, napadnout pouze pravomocné rozhodnutí soudu, nikoli státního zástupce. Ve výčtu jednotlivých rozhodnutí, proti kterým lze dovolání podat, najdeme v odst. 2 pod písmenem f) i usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání.

3 NAROVNÁNÍ

3.1 Obecný výklad

Jde o jakousi dohodu mezi obviněným a poškozeným. Tato dohoda vyžaduje schválení, které má procesní důsledky zastavení trestního stíhání.[61] Jejím účelem v trestním řízení je přispět k řešení konfliktu mezi pachatelem a poškozeným. Podstatou narovnání je dohoda mezi konkrétní obětí trestného činu a státem na jedné straně a na druhé straně pachatelem. Obsahem je ukončení trestního stíhání v případě, že dojde ke splnění zákonem stanovených podmínek na straně pachatele.[62]

Tento institut přichází v úvahu v případech, kdy má stát veřejný zájem na potrestání pachatele a zároveň jde i o sféru soukromou. Samotné potrestání zde ustupuje do pozadí, stát v tomto případě na něm nemá zájem. Zásadní je zde zájem soukromý, protože na trestný čin se v tomto případě pohlíží jako na konflikt mezi obviněným a poškozeným.[63]

V praxi je při realizaci narovnání potřeba přítomnosti specializovaných subjektů, které by se postaraly o mimosoudní vyjednávání, setkání obviněného a poškozeného a napomohly uzavření potřebných dohod. Tuto roli začali plnit probační úředníci, kteří působili jako zprostředkovatelé. Zákonný rámec jejich činnost získala s účinností od 1. 1. 2001.[64]

Narovnání je tedy velice účelné i z hlediska prevence trestné činnosti tím, že objasňuje původ a mechanismy sporu a sleduje za cíl obnovu nekonfliktního stavu.[65]

---

[61] CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 708.

[62] Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp.zn. 4 Tz 156/2003.

[63] NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. *Právník*, 2007, č. 10, s. 1098.

[64] ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád. Komentář – díl II*. 6 vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2337.

[65] RIZMAN, S., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*, 1997, č. 2, s. 6.

3.2 Podmínky pro uplatnění narovnání

Jednotlivé podmínky pro uplatnění tohoto institutu stanovuje § 309 tr. řádu:

a) jde o přečin,
b) obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán (přičemž nesmí být důvodné pochybnosti o tom, že toto prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě),
c) uhradí poškozenému škodu, kterou přečinem způsobil nebo učiní úkony potřebné k její úhradě nebo vzniklou újmu odčiní jinak / vydá bezdůvodné obohacení, které přečinem získal nebo učiní jiná opatření, vhodná k jeho vydání,
d) složí peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního předpisu, a to na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství (tato částka nesmí být zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu),
e) s narovnáním musí souhlasit jak obviněný, tak poškozený,
f) takový způsob vyřízení je soudem nebo státním zástupcem považován za dostačující.

Všechny tyto podmínky musí být splněny kumulativně a stejně jako tomu bylo v případě podmíněného zastavení trestního stíhání, ani v případě narovnání neexistuje na tento postup právní nárok, protože jde pouze o fakultativní způsob, jakým je možné věc vyřídit. To ale nevylučuje nárok obviněného a poškozeného tento postup vyřízení věci navrhnout.

3.2.1 Okruh trestných činů

Okruh trestných činů, u kterých je možné vyřízení věci tímto způsobem, se shoduje s tím, jak jsme si ho již stanovili u podmíněného zastavení trestního stíhání.

Lze tak pouze zopakovat, že se musí jednat o přečin. Z povahy věci ale vyplývá, že vzhledem k účelu institutu narovnání není možné tento postup aplikovat u jakéhokoli přečinu.

Tím se myslí například situace, kdy neexistuje osoba, která by byla trestným činem poškozena. [66]

I zde platí, že se toto vymezení uplatní ve stejné míře i u mladistvých pachatelů. Je to z toho důvodu, že se nepřihlíží totiž ke krácení sazby odnětí svobody, tak jak je to uvedeno v § 31 odst. 1 ZSVM.

Věcný záměr trestního řádu[67] do budoucna počítá s tím, že narovnání se bude vztahovat na konkrétně vymezené trestné činy, které mají povahu konfliktu mezi obviněným a poškozeným a z tohoto výčtu budou vyloučeny případy, kdy je poškozeným stát nebo územně samosprávný celek.

3.2.2 Prohlášení obviněného, že spáchal skutek

Prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, je další z podmínek pro schválení narovnání. O tomto prohlášení nesmí být důvodné pochybnosti, co se týče jeho svobodného učinění, jeho určitosti a vážnosti. Jeho obsah se musí týkat všech znaků skutku. Zároveň musí být v souladu se zjištěními, která vyplývají z opatřených důkazů.[68]

§ 314 tr. řádu stanoví, že pokud po tomto prohlášení nedojde ke schválení narovnání, není možné k němu v dalším řízení přihlížet jako k důkazu. K tomuto ustanovení jsem se vyjádřila u podmíněného zastavení trestního stíhání v pozitivním smyslu, protože považuji za přínos, že je to takto výslovně zákonem stanoveno. Nemohou tak vznikat pochybnosti, jako je tomu u institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, kde takové ustanovení zcela zjevně chybí.

3.2.3 Náhrada škody

Stejně jako tomu bylo u prvního z odklonů, i zde zákon udává tři možnosti, jak škodu nahradit. Tou první je nahrazení škody přímo, přičemž musí být uhrazena v plném rozsahu. Tímto způsobem lze škodu nahradit buď v penězích, nebo uvedením v předešlý stav. Uvedení

[66] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 77.

[67] Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním*. [online]. Dostupný dne 7. 4. 2013 na < http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>.

[68] ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: Komentář – II.díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2338.

v předešlý stav je ale možné pouze se souhlasem poškozeného. Odborná literatura pak připouští i možnost, aby si obviněný s poškozeným dohodli výši náhrady. Tato výše nesmí být ale zcela zjevně nepřiměřená a je na státním zástupci či soudu, aby zjistili, jestli k této dohodě došlo dobrovolně.[69]

Další z možností je učinění potřebných úkonů k úhradě škody. Zde vidíme odlišnost oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání, kde postačovala dohoda s poškozeným na úhradě škody. Jako příklad takového úkonu můžeme uvést dohodu o srážkách ze mzdy mezi obviněným a zaměstnavatelem ve prospěch poškozeného.[70]

Poslední možnost je taková, že obviněný jinak odčiní vzniklou újmu. To se typicky vztahuje na případy, kdy nelze vzniklou škodu vyjádřit v penězích.[71] V takové situaci může být např. dostatečná omluva satisfakcí.[72]

Zákon nevylučuje ani možnost aplikovat narovnání v případech, kdy je poškozeným právnická osoba. V takové situaci dojde ale spíše k pouhé náhradě škody a budou chybět další psychologické aspekty, které jsou důležité.[73]

Při zjišťování, zda došlo k naplnění podmínky náhrady škody, se uplatní obecná úprava náhrady škody, která je stanovená příslušnými hmotněprávními předpisy.[74]

3.2.4 Vydání bezdůvodného obohacení

Vydání bezdůvodného obohacení jako jedna z podmínek pro schválení narovnání bylo do trestního řádu zavedeno novelou účinnou od 1. 7. 2011.

V podstatě můžeme říci, že zde platí přiměřeně to, co už bylo řečeno u podmíněného zastavení trestního stíhání s tím rozdílem, že není možné s poškozeným uzavřít dohodu o jeho vydání, aniž by byly učiněny další kroky.

---

[69] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 79.

[70] tamtéž.

[71] NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. *Právník*, 2007, č. 10, s. 1101.

[72] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 80.

[73] RIZMAN, S., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*, 1997, č. 3, s. 9.

[74] MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 852.

3.2.5 Složení peněžité částky

V této podmínce se jedná o to, složit na účet soudu (nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství) peněžitou částku, která je určena konkrétnímu adresátovi (státu) na pomoc obětem trestné činnosti. Plnění ale nesmí být zjevně nepřiměřené závažnosti spáchaného skutku. Tato pomoc dle § 2 odst. 3 z. č. 209/1997 Sb, o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti spočívá v jednorázovém poskytnutí peněžité částky k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené oběti trestným činem.

Jakým způsobem se stanovuje výše této částky, zákon bohužel nestanoví. Jediné kritérium, které zákon v § 309 odst. 1 písm. d) určuje je takové, že se nesmí jednat o částku zřejmě nepřiměřenou závažnosti přečinu.

Dřívější znění tohoto ustanovení stanovovalo jako určení obecně prospěšné účely, což byl široký pojem. Tyto částky byly určeny pro obce a jiné právnické osoby se sídlem na území České republiky. Měly sloužit na financování vědy a vzdělání, kultury, školství, na účely sociální, zdravotnické apod. Toto ustanovení bylo dále doplněno o odstavec, který říkal, že nejméně 50% z částky určené k obecně prospěšným účelům musí sloužit jako pomoc státu obětem trestné činnosti. Aktuální znění tuto změnu posunulo ještě dále, když upouští od obecně prospěšných účelů se zmíněným doplněním a obecně prospěšné účely ze zákona zcela vypustilo a nahradilo je formulací, že peněžitá částka má sloužit zásadně jako pomoc státu obětem trestné činnosti.

V důvodové zprávě se dozvíme, co bylo důvodem pro tuto změnu: *„Podle poznatků praxe (viz např. Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství o odklonech v trestním řízení z r. 2008) se ukazuje jako problematické specifikovat „obecně prospěšné účely“, pro které má být v souvislosti s narovnáním složena přiměřená finanční částka, rovněž tak jako určení konkrétního adresáta, kterému má být tato částka poukázána. Určování konkrétního adresáta složené peněžité částky je kromě toho často kritizováno pro svoji netransparentnost.“*[75]

V tomto posunu je tedy možné sledovat snahu zamezit obcházení účelu, který tento institut představuje. Stanovení konkrétního příjemce této částky a přesného účelu jejího

[75] Důvodová zpráva – 510/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online]. Dostupný dne 17. 4. 2013 na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>.

využití přináší větší průhlednost v tom smyslu, že přesně víme, kam tyto finanční prostředky plynou.

Je ale možné, že tato podmínka bude znevýhodňovat určitou skupinu pachatelů, kteří nedisponují dostatkem finančních prostředků, tudíž není v jejich možnostech tuto podmínku splnit. Je tedy otázkou, zda by se nenašel jiný vhodný způsob, kterým by bylo možné tuto podmínku nahradit. Do budoucna tedy doporučuji zákonodárcům, se nad touto problematikou zamyslet a nějakou takovou alternativu ke složení peněžité částky najít. Mě napadá možnost vykonání obecně prospěšných prací.

O výši této částky rozhoduje sám obviněný. Je tím sledován pravděpodobně výchovný efekt, čímž je zvýrazněn rozdíl od peněžitého trestu nebo pokuty. Nápomocní obviněnému při určení výše této částky tak, aby splnila svůj účel, by ale měl být obhájce nebo probační úředník. Za porušení nestrannosti nemusí být považováno ani lehké naznačení soudce nebo státního zástupce.[76]

Podmínku složení peněžité částky nelze chápat jako peněžitý trest, ale jako výraz reparace veřejného zájmu, který byl dotčen spácháním trestného činu.[77]

3.2.6 Souhlas obviněného a poškozeného

Dostáváme se k další podmínce, jejíž splnění je nezbytné pro schválení narovnání. Jedná se o souhlas obviněného a poškozeného. Tady si můžeme všimnout dalšího rozdílu oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání, u které nebyl vyžadován souhlas poškozeného. Tato podmínka se zřejmě snaží dosáhnout jistého zadostiučinění, urovnání konfliktu, které je podstatou tohoto institutu.

Fakt, že ke schválení narovnání je zapotřebí souhlas obou, tedy jak obviněného, tak poškozeného, dává narovnání výrazný mediační charakter. Obviněný totiž musí docílit i určitého odpuštění ze strany poškozeného, urovnání sporu tak, aby se mohl použít tento způsob vyřízení věci. To vystihuje podstatu mediace tak, jak ji vymezuje § 2 odst. 2 zákona o Probační a mediační službě.[78]

K souhlasu můžeme dodat i to, co je již zmíněno u podmíněného zastavení trestního stíhání, totiž že musí být učiněn způsobem nevzbuzujícím pochybnosti.

---

[76] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 80.

[77] VANTUCH, PAVEL. Narovnání v trestním řízení a právo na obhajobu. *Právní rozhledy*, 1998, č. 8, s. 396.

[78] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 82.

Pro úplnost ještě doplním, že právo poškozeného udělit souhlas nepřísluší dle § 310a tr. řádu tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení (např. dědicům).

3.2.7 Kritéria určující, zda jde o dostačující rozhodnutí

Podmínku toho, že takový způsob vyřízení věci je považován za dostačující nalezneme v ustanovení § 309 odst. 1 tr. řádu. Jak vyplývá z tohoto ustanovení, při posuzování dostatečnosti tohoto způsobu vyřízení věci je třeba brát v úvahu povahu a závažnost spáchaného činu, osobu obviněného, jeho osobní a majetkové poměry a také míru, jakou byl spáchaným přečinem dotčen veřejný zájem.

Podmínka povahy a závažnosti spáchaného činu odráží stupeň nebezpečnosti pro společnost. Do jaké míry byl dotčen veřejný zájem, je důležité z toho důvodu, že čím víc byl veřejný zájem dotčen, tím menší je možnost, že by spáchání trestného činu bylo vyváženo rozhodnutím o narovnání. Při posuzování míry, jakou byl veřejný zájem dotčen, by měl být brán ohled na možný negativní dopad na společnost.[79]

Konkrétní míru závažnosti je potřeba hodnotit především z pohledu významu chráněného zájmu dotčeného činem, způsobu jeho provedení, jeho následků či okolností, za kterých byl spáchán. Ohled bereme i na osobu pachatele, míru jeho zavinění a pohnutku. Přitom se musí zvážit i eventuální polehčující a přitěžující okolnosti. [80]

Třeba podotknout, že míra dotčení veřejného zájmu není v zákoně nijakým způsobem blíže určena a ponechává výklad tohoto pojmu praxi.[81]

3.3 Rozhodnutí

Původně o schválení narovnání mohl rozhodnout pouze soud. Teprve novela trestního řádu z roku 2001 s účinností od 1. 1. 2002 toto oprávnění rozšířila i na státního zástupce, který tak může učinit v přípravném řízení.[82]

[79] NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. *Právník*, 2007, č. 10, s. 1102.

[80] MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 850.

[81] ŠÁMAL, Pavel a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 105.

V řízení před soudem narovnání schvaluje soud. Může to učinit v následujících případech:[83]

- po přezkoumání obžaloby (§ 314c odst. 1 tr. řádu),
- v hlavním líčení (§ 223a odst.1 tr. řádu),
- mimo hlavní líčení (§ 231 odst. 1 tr. řádu) nebo
- v rámci předběžného projednání obžaloby (§ 188 odst. 1 písm. f) tr. řádu)

Narovnání je možné užít i ve zkráceném přípravném řízení, a to díky novele trestního řádu účinné od 1. 7. 2004. Tuto možnost nalezneme v § 179c odst. 2 písm. f) tr. řádu. Umožňuje státnímu zástupci odložit věc, pokud rozhodl o schválení narovnání. Oproti podmíněnému odložení podání návrhu na potrestání (druhá forma odklonů uplatňovaná ve zkráceném přípravném řízení) nejsou stanovena žádná zvláštní ustanovení o podmínkách nebo dalších náležitostech pro takové schválení narovnání (rozuměj v rámci zkráceného přípravného řízení). Jediným rozdílem je okruh trestných činů, u kterých schválení narovnání ve zkráceném přípravném řízení přichází v úvahu. Hranice je v tomto případě stanovena horní hranicí trestu odnětí svobody jako nepřevyšující 3 roky, což vyplývá z § 179a odst. 1 tr. řádu.[84]

Rozhodnutí o schválení narovnání je činěno formou usnesení. Jedná se o meritorní rozhodnutí, kdy dojde k definitivnímu ukončení trestního stíhání obviněného. Po právní moci tohoto usnesení už v budoucnu nejde proti stejné osobě vést další řízení pro stejný skutek, pro který bylo narovnání schváleno.

V § 310 tr. řádu je stanoveno, že před rozhodnutím o schválení narovnání musí být obviněný i poškozený vyslechnuti. Výslechy jsou zpravidla konány ve veřejném zasedání, určeném k tomuto účelu, je ale možné přistoupit k nim předem a konat každý zvlášť. Jedná se o tzv. výslechy svého druhu.[85] Týkají se především způsobu a okolností uzavření dohody o narovnání, zda jde o dobrovolné uzavření této dohody a zda se schválením narovnání souhlasí. Obviněný musí být také dotázán, jestli obsahu narovnání rozumí a jestli si je vědom

[82] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 1. vydání podle stavu k 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009, s. 923.

[83] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 86.

[84] ŠČERBA, Filip. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 5, s. 24.

[85] NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. *Právník*, 2007, č. 10, s. 1104.

jeho důsledků. Součástí výslechu obviněného musí být i prohlášení, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Tento výslech provádí soud a v přípravném řízení státní zástupce.

Výslech, i přesto, že je prováděn po poučení dle § 33 odst. 1 a § 95 odst. 2, není důkazním prostředkem v pravém slova smyslu. Důvodem je to, čeho se týká. Během něho totiž nedochází ke zjišťování skutkového stavu věci, obviněný se nemusí podrobně a souvisle vyjadřovat ke skutečnostem, které jsou předmětem obvinění, výslech je zaměřen jiným směrem. Výslech poškozeného se provede po poučení dle § 43 a zároveň musí dojít i k poučení o podstatě narovnání. Za právnickou osobu, pokud je poškozeným, vystupuje její statutární orgán popřípadě jiná osoba, která je oprávněná jednat jejím jménem. [86]

Před rozhodnutím o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání musí soud ověřit, jestli již došlo ke složení částky určení státu na pomoc obětem trestní činnosti.[87]

Obsahem rozhodnutí o schválení narovnání musí být popis skutku, kterého se týká, jeho právní posouzení, jeho obsah, který zahrnuje i výši uhrazené škody nebo škody, k jejíž úhradě byly provedeny potřebné úkony, stejně tak i rozsah bezdůvodného obohacení, peněžitou částku určenou státu na pomoc obětem trestné činnosti a v neposlední řadě i výrok o zastavení trestního stíhání.

Rozhodnutí o schválení narovnání se od podmíněného zastavení trestního stíhání tedy odlišuje tím, že u podmíněného zastavení trestního stíhání se vydávají rozhodnutí dvě, zatímco usnesení o schválení narovnání obsahuje jak schválení tohoto postupu, tak i výrok o zastavení trestního stíhání obviněného.

Rozhodnutí o schválení narovnání je podle zvláštního právního předpisu (z. č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů) evidováno jako skutečnost významná pro trestní řízení a to proto, že svým obsahem v podstatě nahrazuje výrok o trestu. [88]

Nutno ještě dodat, že za vhodné považuji ustanovení, že pokud nedojde ke schválení narovnání poté, co obviněný učinil prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, nelze přihlížet k tomuto prohlášení jako k důkazu v dalším řízení. Podobné ustanovení chybí u podmíněného zastavení trestního stíhání.

---

[86] MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 851.

[87] srov. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 2. 1998, sp. zn. 11 To 70/98.

[88] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 1. vydání podle stavu k 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009, s. 923.

3.4 Opravné prostředky

Jediným řádným opravným prostředkem, který proti usnesení o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání zákon připouští, je stížnost, které přiznává odkladný účinek (§ 309 odst. 2 tr. řádu).

Mezi mimořádné opravné prostředky, kterými lze napadnout již pravomocné rozhodnutí o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání, patří návrh na obnovu řízení a stížnost pro porušení zákona.

Přípustnost obnovy řízení proti rozhodnutí o schválení narovnání je stanovena v § 278. Obnova řízení je možná pouze v případě, že vyjdou najevo soudu dříve neznámé důkazy nebo skutečnosti, které by mohly, ať už samy o sobě nebo v souvislosti se skutečností a důkazy již známými, odůvodnit jiné rozhodnutí ve věci.

Pokud jde o stížnost pro porušení zákona, zde platí to, co již bylo řečeno u podmíněného zastavení trestního stíhání, tedy že ji může podat jen ministr spravedlnosti a může být podána proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, kterým došlo k porušení zákona nebo které bylo učiněno na základě vadného postupu řízení. Žádost se podává u Nejvyššího soudu.

3.5 Srovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání

Vzhledem k tomu, že je převážná část této práce věnována pouze dvěma institutům, nelze se vyhnout myšlence na jejich vzájemné srovnání. Ač jsou si v některých věcech opravdu velmi podobné, každý z nich má svá specifika a odlišnosti. Pojďme si tedy podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání porovnat a shrnout tak to, co již byl řečeno.

Nejdříve se nám nabízí společné zařazení těchto institutů. Vzhledem k tomu, že jsou oba řazeny mezi odklony v trestním řízení, je jasné, že v obou případech jde o alternativu klasického průběhu řízení.

Oba postupy vychází z konceptu restorativní justice. To znamená, že oba jednoznačně sledují i stejný cíl, tedy urovnání vztahů mezi poškozeným a obviněným.

Také zákonem vymezený okruh případů, ve kterých lze tyto postupy uplatnit, je stejný, v obou případech se musí jednat o přečin. Do této kategorie trestných činů spadají všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest

odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Odlišnost lze spatřovat pouze v tom, že svou povahou jsou z tohoto vymezení vyloučeny přečiny, ve kterých nefiguruje osoba poškozeného a to ze samotné podstaty institutu narovnání.

Pokud se zaměříme na osobu poškozeného, ta má pak jednoznačně silnější postavení v případě narovnání především vzhledem k tomu, že k takovému postupu musí udělit svůj výslovný souhlas, zatímco v podmínkách aplikace podmíněného zastavení trestného stíhání ho nenajdeme. Zákon totiž jasně hovoří pouze o souhlasu obviněného s tímto postupem.

Rozdíl můžeme nalézt i v tom, že zatímco v případě podmíněného zastavení trestního stíhání zákon mluví o doznání se obviněného k činu, u narovnání jde o prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán.

Podstatné je také to, že trestní řád stanoví, že pokud po tomto prohlášení (v případě narovnání) nedojde ke schválení narovnání, není možné k němu v dalším řízení přihlížet jako k důkazu. Takové ustanovení u podmíněného zastavení trestního stíhání chybí, což je jistě škoda.

Co se týče způsobu náhrady škody, pak je nutné zmínit fakt, že u narovnání nepostačí pouhá dohoda mezi obviněným a poškozeným o její náhradě, ale bude nutné učinit některé další kroky. Pravděpodobně je to z důvodu povahy rozhodnutí o schválení narovnání.

Tím se dostáváme k dalšímu rozdílu. Obě rozhodnutí mají formu usnesení. Rozdíl ale spočívá v tom, že usnesení o schválení narovnání je rozhodnutí meritorní, konečné. Proti tomu rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání má charakter prozatímní, dochází ke stanovení zkušební doby vzhledem k tomu, že je vázáno na splnění dalších podmínek. Teprve rozhodnutím o tom, že se obviněný osvědčil během zkušební doby, resp. fikcí takového rozhodnutí, se toto rozhodnutí stává meritorním.

U institutu narovnání můžeme nalézt jednu specifickou podmínku navíc. Stanovuje povinnost obviněného složit na účet soudu (nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství) peněžní částku, která je určena konkrétnímu adresátovi (státu) na pomoc obětem trestné činnosti. Podobné ustanovení se ale objevilo už i u institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, jako podmínka je stanoveno pouze u některých případů, kdy to odůvodňuje povaha a závažnost spáchaného přečinu, okolnosti jeho spáchání nebo poměry obviněného.

V praxi může docházet k prolínání těchto institutů, například vzhledem k okruhu trestných činů, které jsou v obou případech vymezeny stejně. Rozdíl tak můžeme spatřovat především v jejich cílech. Pokud jde o podmíněné zastavení trestního stíhání, jeho účel je úžeji zaměřen, než je tomu u narovnání. Nejde především o urovnání konfliktu mezi

obviněným a poškozeným, proto zde ani nenajdeme potřebu souhlasu poškozeného s tímto postupem. Na druhé straně je ale jeho podmínkou učinit doznání k trestnému činu, který spáchal, ke všem znakům tvořících jeho skutkovou podstatu. Jeho výhodou je, především v hraničních případech, ověřit, že pachatel dodržuje řádný život v průběhu zkušební doby. [89]

Na závěr bych tedy shrnula, že zatímco se u institutu podmíněného zastavení trestního stíhání objevuje požadavek vést řádný život v průběhu zkušební doby (což je bezesporu výchovný aspekt typický pro tento typ odklonu), u narovnání takový požadavek chybí. Myslím si ale, že je to vyváženo jednak tím, že se schválením narovnání musí souhlasit i poškozený (což u podmíněného zastavení trestního stíhání vyžadováno není) a pak také především tím, že obviněný musí složit peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Tyto požadavky dle mého názoru jaksi nahrazují zkušební dobu, avšak pouze do určité míry. Zaplacení peněžité částky může být vnímáno jako způsob jakéhosi „vykoupení“ a může se zdát, že upřednostňuje majetnější osoby. Oproti tomu, dohled probačního úředníka nad tím, zda se obviněný v průběhu zkušební doby chová řádně, tak jak je vyžadováno, považuji za výrazně účinnější vzhledem k prevenci další trestné činnosti obviněného.

[89] RIZMAN, S., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*, 1997, č. 3, s. 9.

4 SLOVENSKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Pokud bych si měla vybrat některou ze zahraničních právních úprav odklonů v trestním řízení, vyberu si slovenskou především z toho důvodu, že se dlouhou dobu vyvíjela společně s tou naší. Po rozdělení Československa se sice vydala svou vlastní cestou, příbuznost s českou právní úpravou však nezapře.

Slovenské trestní právo procesní prošlo s účinností od 1. 1. 2006 rozsáhlou změnou. Došlo k jeho rektifikaci. Byl přijat zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok. Ten v současné době upravuje tři druhy odklonů (v užším smyslu) a to podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného a smír. Zajímavostí v porovnání s úpravou českou je také to, že trestní odpovědnost mladistvých a řízení proti nim nemá svou samostatnou právní úpravu, jako je tomu v České republice. Vzhledem k tomu slovenské procesní právo neobsahuje ani žádný speciální druh odklonů, který by se týkal vyloženě mladistvých. K tomu jen dodám, že v České republice se jedná o institut odstoupení od trestního stíhání. Neobsahuje ani speciální formy odklonů užívané ve zkráceném přípravném řízení. Důvodem je, že slovenský trestní řád nezná tento pojem, ale upravuje tzv. zkrácené vyšetřování, během kterého už probíhá trestní stíhání a důsledkem toho je možné využít již výše zmíněné druhy odklonu, tedy podmíněné zastavení trestního stíhání a smír.[90] V tomto bodě je slovenská právní úprava odlišná od české, protože ta má dva specifické druhy odklonů, které se mohou uplatnit ve zkráceném přípravném řízení. Řeč je o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání a odložení věci po schválení narovnání.

V této části práce se tedy budu věnovat těmto třem formám odklonů slovenské právní úpravy:

- podmíněnému zastavení trestního stíhání,
- podmíněnému zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného a
- smíru.

[90] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 119.

4.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání je obsažen v §§ 216 a 217 tr. poriadku. Ten nám říká, jaké podmínky musí být splněny, aby bylo možné přistoupit k takovému způsobu vyřízení věci. Tato úprava je vesměs velmi podobná té české, přesto má svá specifika.

O podmíněném zastavení trestního stíhání rozhoduje státní zástupce, označený slovenským trestním řádem jako prokurátor. Činí tak na návrh policisty nebo i bez návrhu. Tento alternativní způsob může přijít na řadu kdykoli až do podání obžaloby. Umožňuje to vyřešit případy, které jsou k takovému postupu vhodné, v co možná nejkratší době od vznesení obvinění, aniž by se muselo konat celé přípravné řízení.[91]

První z podmínek vyžadovaných pro uplatnění tohoto postupu je, že se musí jednat o přečin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Zde můžeme vidět podobnost s českou právní úpravou platnou ještě před novelizací.

Co mají česká s slovenská právní úprava společného, jsou i následující podmínky:

- obviněný musí nahradit škodu, pokud byla činem způsobena, popřípadě se s poškozeným dohodnout na její náhradě či učinit k její náhradě jiná potřebná opatření a
- je možné takové rozhodnutí považovat za dostačující, a to vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu způsobu života a k okolnostem případu.

Odlišnost ale najdeme v pod písm. a) § 216 odst. 1 tr. poriadku, kdy pro postup výše uvedený je potřeba, aby obviněn prohlásil, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Prohlášení musí být učiněno svobodně, vážně a srozumitelně. Zde je vidět, že na rozdíl české právní úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání, kdy je vyžadováno doznání obviněného, slovenská úprava používá pojem prohlášení, stejně jako je tomu u českého narovnání.

Na rozdíl od českého trestního řádu, který formuluje tuto podmínku u podmíněného zastavení trestního stíhání rozdílně, trestný poriadok v tomto směru nečiní žádný rozdíl mezi podmíněným zastavením trestního stíhání a smírem. Do budoucna tak lze doporučit, aby se

[91] ČETNÉŠ, Jozef a kol. Trestný poriadok s komentárom. Žilina: Eurokódex, 2006, s. 361.

český zákonodárce tímto inspiroval a nahradil u podmíněného zastavení trestního stíhání podmínku doznání obviněného za pouhé prohlášení, že skutek spáchal.[92]

Slovenská právní úprava se jeví podrobnější, když výše uvedený postup neumožňuje v případech, kdy trestným činem byla způsobena smrt nebo je stíhání vedeno pro trestný čin korupce nebo proti veřejnému činiteli, resp. zahraničnímu veřejnému činiteli pro trestný čin, který spáchal v souvislosti s výkonem své funkce (srov. § 216 odst. 6 tr. poriadku). Co se týče prvního případu, tedy způsobení smrti jako důvodu, proč nepřistoupit k využití podmíněného zastavení trestního stíhání, plně s tímto ustanovením souhlasím, protože dle mého, způsobení tohoto následku velmi zvyšuje závažnost takového trestného činu. V těchto případech tedy nebude zapotřebí ani zvažovat okolnosti konkrétních případů, jestli by bylo vhodné k odklonu přistoupit. Výslovná úprava se mi zdá jako velice vhodná a může být vzorem pro české trestní právo de lege ferenda, které podobné ustanovení neobsahuje a v každém jednotlivém případě musí dojít k uvážení, zda vzhledem ke všem okolnostem je tento postup dostačující.

V souvislosti s ustanoveními § 216 odst. 6 písm. b) a c) tr. poriadku bych ráda zmínila názor Ščerby, který v podstatě říká, že takovýto způsob negativního vymezení není správný. Jako důvod slovenských zákonodárců, který je vedl k zařazení ustanovení týkajících se korupčních trestných činů do trestního řádu, nevidí to, že u těchto trestných činů jde o vysokou míru zásahu do veřejného zájmu a jejich závažnost (což jako skutečný důvod zákonodárce uvádí). Naopak si myslí, že tím pravým důvodem byla spíše snaha vyhnout se možným nepříjemným ohlasům ze strany veřejnosti. Zastává názor, že pokud zákonodárce tyto trestné činy opravdu považuje za typově závažnější a neshledává je jako vhodné pro uplatnění tohoto typu odklonu, měl by raději přistoupit ke změně v tom smyslu, že zvýší horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody nad pět let. Stejně negativní postoj má i ohledně dalšího důvodu pro vyloučení možnosti aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání, který se týká případů, kdy se trestní stíhání vede proti veřejnému činiteli (či zahraničnímu veřejnému činiteli). Shledává totiž, že u některých trestných činů spadajících do této kategorie není dána tak vysoká závažnost, aby k využití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání nemohlo dojít. Jako pravý důvod pro vyloučení těchto případů opět považuje snahu vyvarovat se negativnímu postoji ze strany veřejnosti.[93] Přestože tyto argumenty mají jistě své opodstatnění a logicky se jeví jako správné a v podstatě s nimi souhlasím, do jisté míry chápu i motivy slovenských zákonodárců. Dle mého názoru jsou zrovna korupční trestné činy

[92] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 119.

[93] tamtéž, s. 122-123.

a trestné činy veřejných činitelů ve velké míře medializované a společností by skutečně mohly být vnímány velmi negativně, takže i v případě, že by skutečným důvodem bylo vyhnout se negativním ohlasům ze strany veřejného mínění, nejsem v zásadě proti zařazení těchto výjimek.

Nesmíme opomenout ani poslední, velmi důležitou podmínku, kterou nalezneme i v české úpravě, a tou je souhlas obviněného s postupem dle § 216 tr. poriadku. O souhlasu poškozeného zákon mlčí, usuzuji tedy, že stejně jako v trestním řádu České republiky vyžadován není.

Zkušební doba je stanovena ve výši jeden až pět let. Současná česká právní úprava sice umožňuje stanovit zkušební dobu ve výši jen šest měsíců až dva roky, ve výjimečných případech je ale její horní hranice limitována až pěti lety.

Stejně tak je shodná možnost obviněného a poškozeného podat proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání stížnost a slovenská právní úprava přiznává této stížnosti odkladný účinek.

K rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je oprávněn pouze prokurátor. Jedná se o fakultativní rozhodnutí, na které neexistuje právní nárok obviněného.

4.2 Podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného je samostatný typ odklnu, který je upraven v § 218 a násl. tr. poriadku. Do slovenského právního řádu byl zaveden jeho rekodifikací účinnou od 1. 1. 2006.

Podstatou tohoto institutu je dohoda mezi obviněným a státem. Na jejím základě je obviněnému spolupachateli nabídnuta možnost dále nepokračovat v jeho trestním stíhání, na kterou by jinak neměl nárok. Tento spolupachatel ale musí poskytnout významné informace, které jsou výjimečně způsobilé napomoci objasnit některý z dále uvedených trestných činů a jejich pachatelů. [94]

Ustanovení § 218 tr. poriadku vyjmenovává ty trestné činy, kdy je možné, aby prokurátor podmíněně zastavil trestní stíhání. Jde o následující trestné činy: některý z trestných činů korupce, trestného činu založení, zosnování a podpory zločinecké skupiny, resp. teroristické skupiny a zločinu spáchaného organizovanou skupinou.

[94] ČETNÉŠ, Jozef a kol. Trestný poriadok s komentárom. Žilina: Eurokódex, 2006, s. 366.

V uvedených případech totiž zájem společnosti na objasnění takové závažné trestné činnosti jasně převažuje nad potřebou trestně stíhat obviněného. Při zvažování této podmínky je nutné brát v úvahu závažnost trestného činu, hodnocení osoby obviněného, okolnosti případu, míru podílu obviněného na spáchání tohoto činu a také na jeho následcích. [95]

Jde o nástroj, který má především přispět k účinnějšímu odhalování organizované kriminality a dalších závažných forem trestné činnosti. Jeho podstatou tedy není společenská reakce na spáchaný trestný čin. Přesto ho ale řadíme mezi odklony v trestním řízení. Je tomu tak z toho důvodu, že tento institut má základní rysy odklonů, protože díky jeho aplikaci dojde k odchýlení od standardního průběhu řízení a trestní stíhání je ukončeno, aniž by byl vyhlášen odsuzující rozsudek. Podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného můžeme tedy řadit mezi odklony, na druhou stanu se ale nejedná o alternativní opatření v prvém slova smyslu a není možné ho považovat za prvek restorativní justice.[96]

Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného má také formu usnesení. Jeho obsahem je, vedle obecných náležitostí, i stanovení zkušební doby. Rozsah zkušební doby je zákonem vymezen na dva roky až deset let.

Obligatorní náležitostí tohoto usnesení je výrok, který ukládá obviněnému povinnost plnit podmínky uvedené v odst. 1 § 218 tr. poriadku, tedy aby i nadále spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení a soudem a přispíval k objasnění trestného činu a na zjištění či usvědčení pachatelů.[97] Proti usnesení zákon umožňuje obviněnému a poškozenému podat stížnost, která má opět odkladný účinek.

Pokud obviněný v průběhu zkušební doby splní již zmíněnou podmínku §218 odst. 1 tr. poriadku, rozhodne prokurátor o tom, že se osvědčil. V opačném případě (i během zkušební doby) rozhodne tak, že v trestním stíhání se pokračuje. Tato podmínka je jediná pro rozhodnutí, zda došlo k osvědčení se. Obviněný se tedy osvědčí i v případě, kdy během zkušební doby bude nadále páchat trestnou činnost.

Zákon obsahuje i ustanovení o takzvané fikci osvědčení. K té se přistupuje v případě, kdy do dvou let po uplynutí zkušební doby, bez zavinění na straně obviněného, nedošlo k vydání rozhodnutí. V takovém případě se má za to, že se obviněný osvědčil.

---

[95] tamtéž

[96] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 126.

[97] ČETNÉŠ, Jozef a kol. Trestný poriadok s komentárom. Žilina: Eurokódex, 2006, s. 367.

V českém trestním právu sice přímo institut podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného nenajdeme, trestní řád ale obsahuje ustanovení o tzv. spolupracujícím obviněném, jehož účel je obdobný, tedy pomoci k objasnění organizované trestné činnosti.

Trestní řád tak v § 178a stanoví, že za spolupracujícího obviněného může státní zástupce označit obviněného v řízení o zločinu, jestliže obviněný:

a) oznámí státnímu zástupci takové skutečnosti, které mohou významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, a zaváže se podat úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem,
b) dozná se k činu, pro který je stíhán (o tomto doznání nesmí být důvodné pochybnosti vzhledem k tomu, jestli bylo učiněno svobodně, vážně a určitě) a
c) musí prohlásit, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný.

Toto označení může státní zástupce učinit v řízení o zločinu. Došlo tedy k upuštění od podmínky, že se musí jednat o řízení o zvlášť závažném zločinu. Změnu vysvětluje důvodová zpráva tak, že nyní je možné uplatňovat tento institut u širšího okruhu trestných činů, zejména u všech závažných korupčních jednání.[98]

Navíc musí státní zástupce takové označení považovat za potřebné, a to vzhledem k povaze trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, s přihlédnutím i k trestnému činu uvedenému v doznání obviněného, k osobě obviněného a k okolnostem případu (zejména zda a jakým způsobem se obviněný na spáchání trestného činu podílel a jaké způsobil následky).

Důvod pro zavedení tohoto institutu do právního řádu se mi zdá jasný. Vyplývá z toho, že u pachatelů organizované kriminality je velmi těžké proniknout dovnitř, protože jde o skupiny velmi uzavřené. Jako další mě napadá i to, že bez tohoto způsobu určité „motivace“ obviněného by se jistě nenašlo mnoho osob ochotných proti těmto skupinám svědčit.

[98] Důvodová zpráva – 510/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online]. Dostupný dne 17. 4. 2013 na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>.

Touto motivací, jak jsem to nazvala, jsou jisté výhody, které obviněnému ze spolupráce plynou. Jako polehčující okolnost totiž trestní zákoník uvádí v § 41 písm. m) to, že pachatel přispěl jako spolupracující obviněný k objasňování trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s ní nebo v její prospěch. Dále pak trestní zákoník umožňuje soudu mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby (§ 58 odst. 4 tr. zák.).

Státní zástupce má také pravomoc, za podmínek § 178a odst. 2 tr. řádu, v obžalobě navrhnout upuštění od potrestání. Jedná se o tyto podmínky: trestný čin, který obviněný spáchal, nesmí být závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl (princip proporcionality), přičemž obviněný nesmí být jeho organizátorem či návodcem, a nesmí jím úmyslně způsobit těžkou újmu na zdraví nebo smrt. Také nesmí být dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 tr. zák.). Toto ustanovení je dle mého názoru především reakcí na to, že předešlá právní úprava nebyla dostatečná z hlediska motivace obviněného. Obviněný tak v každém případě skončil ve výkonu trestu odnětí svobody. Vzhledem k tomu, jak dokonalá je síť pachatelů organizovaného zločinu, myslím si, že od spolupráce obviněného mohlo odrazovat také to, že ve věznici mezi odsouzenými bude někdo, kdo se mu bude chtít jménem organizované zločinecké skupiny pomstít. Tuto změnu tedy hodnotím výrazně kladně v tom smyslu, že za současného stavu právní úpravy se snad najde více obviněných, kteří budou ochotni přistoupit ke spolupráci.

Na druhou stranu za jistý nedostatek považuji fakt, že obviněný nemá žádnou jistotu, že bude za spolupracujícího obviněného označen. Toto má v rukou pouze státní zástupce. Obviněný nemá žádnou možnost, jak se bránit, pokud ho státní zástupce za spolupracujícího neoznačí. Vzhledem k tomu, že obviněný musí nejprve oznámit ony důležité skutečnosti, které pomohou objasnit zločin organizované zločinecké skupiny a až poté může být za spolupracujícího obviněného označen, nemá tak ani nejmenší jistotu, že státní zástupce tyto informace bude považovat za dostatečné. Pokud ne, obviněný se tak dostane do poněkud svízelné situace, kdy sice poskytne určité informace, za spolupracujícího obviněného ale nebude označen. Do budoucna by tedy bylo vhodné zvážit, jak posílit postavení takového obviněného a zvýšit tak jeho právní jistotu.

Dalším nedostatkem je jistě také to, že označení spolupracující obviněný se týká pouze stadia řízení před soudem, přestože obviněný musí informace poskytnout již během přípravného řízení (stejně jako splnit další podmínky). Nevidím tedy důvod, proč by se označení obviněného za spolupracujícího nemohlo vázat na fázi přípravného řízení, potom by obviněný byl daleko lépe motivován ke spolupráci a zároveň by to i posílilo jeho procesní

pozici. Stejně tak co se týče fáze řízení před soudem, v případě, že obviněný nebude v obžalobě označen jako spolupracující, ale soud shledá, že podmínky splnil.[99]

Na základě porovnání české a slovenské právní úpravy této problematiky si myslím, že podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného tak, jak ho zná slovenský právní řád, je vhodnou inspirací pro české zákonodárce do budoucna. Pozitivní na něm shledávám především možnost nepokračovat dále v trestním stíhání, což může být jedna z možností, jak daleko více a účinněji motivovat obviněného ke spolupráci (oproti současné možnosti dle české právní úpravy pouze upustit od jeho potrestání). Řízení by tak nemuselo dojít až do fáze před soud. Zároveň ale nesouhlasím s přílišnou benevolencí slovenské úpravy, která sice v rámci této formy odklonu stanoví zkušební dobu, během které má ale obviněný jedinou povinnost a to povinnost plnit podmínky uvedené v odst. 1 § 218 tr. poriadku. Nesmíme totiž zapomenout, že obviněný je sám pachatelem trestné činnosti, mnohdy velmi závažné a přestože si myslím, že zájem společnosti na odhalování organizované kriminality převažuje nad zájmem potrestat jednoho pachatele, stanovení zkušební doby se mi jeví vhodné využít například k tomu, přidat jako další podmínku k osvědčení se během zkušební doby povinnost vést řádný život, která by mohla výchovně působit na obviněného a zabránit mu v páchání další trestné činnosti a v případě, že by tuto podmínku obviněný nesplnil, pokračovalo by trestní stíhání. Z toho vyplývá, že výše uvedený návrh by nabízel obviněnému více výhod, zároveň by na něj ale kladl vyšší nároky, což by zcela jistě mohlo mít velký výchovný efekt. V neposlední řadě se také domnívám, že pokud by český zákonodárce skutečně přistoupil k této možnosti (tedy podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného), je třeba zcela jasně vymezit podmínky, aby tento způsob vyřízení věci byl možný pouze ve výjimečných případech.

I přes všechny výše zmíněné nedostatky považuji institut spolupracujícího obviněného za velice přínosný při rozkrývání organizované kriminality. Do budoucna si ale dovedu představit právě zavedení nového institutu na způsob slovenského podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného s výše uvedeným doplněním. Tento typ trestné činnosti považuji za velmi závažný společenský problém, kdy je potřeba klást daleko větší důraz na jeho odhalování a je nezbytné, abychom se dostali do jeho nejvyšších pater. V této situaci zastávám názor, že zájem na potrestání pachatele, byť i závažné trestné činnosti, který

[99] SCHRAMHAUSER, J. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, s. 14.

je však v organizované skupině pouze „malou rybou“, ustupuje do pozadí před zájmem společnosti na rozbití organizované zločinecké skupiny.

4.3 Smír

Smír najdeme upravený v §§ 220 – 227 tr. poriadku. Tento typ odklonu je slovenskou obdobou českého narovnání a umožňuje ukončení trestní věci a vydání rozhodnutí bez konání řádného, standardního postupu tak, aby důsledky činu byly pro obviněného obdobné, jako by tomu bylo v případě rozhodnutí soudu odsuzujícím rozsudkem. Smír je přípustný, pokud dojde k dohodě mezi státem a poškozeným na jedné a obviněným na druhé straně. Jeho účelem je odstranění veškerých škodlivých následků, které jsou způsobeny osobě poškozeného a společnosti spáchaným přečinem.[100]

Hned první rozdíl oproti české právní úpravě je fakt, že o schválení smíru rozhoduje prokurátor, tedy státní zástupce. Český trestní řád toto oprávnění dává i soudu, protože státní zástupce rozhoduje o schválení narovnání pouze v přípravném řízení (srov. § 309 odst. 1 tr. řádu).

Jednotlivé podmínky pro uplatnění smíru vyjmenovává § 220 odst. 1 tr. poriadku. Jako první zmiňuje fakt, že smír je možné uzavřít v řízení o přečinu. Tato část se shoduje s podmínkou tak, jak ji stanovuje česká právní úprava. Ovšem úprava slovenská jde ve vymezení okruhu trestných činů ještě dál tím, že přečiny limituje pouze na ty, za které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Tímto tedy dochází k užšímu vymezení okruhu trestných činů, u kterých je v řízení o nich možno uzavřít smír, než je tomu u českého institutu narovnání, který k vymezení okruhu trestných činu, u kterých narovnání přichází v úvahu, vymezuje pomocí přečinu.

Navíc § 220 odst. 2 říká, že smír není možné uzavřít v případě, že trestným činem byla způsobena smrt, trestní stíhání je vedeno pro trestný čin korupce nebo jde o trestní stíhání, které je vedeno proti veřejnému činiteli, resp. zahraničnímu veřejnému činiteli pro trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem jeho funkce.

Další podmínkou je vyslovení souhlasu obou zúčastněných, jak obviněného, tak poškozeného. Následují podmínky obdobně tak, jak je známe u narovnání, tedy že obviněný prohlásil, že spáchal skutek, pro který je stíhán a o tomto prohlášení nesmí vyvstat důvodné

[100] ČETNÉŠ, Jozef a kol. Trestný poriadok s komentárom. Žilina: Eurokódex, 2006, s. 368.

pochyby, co se týče svobody jeho vykonání, vážnosti a určitosti. Obviněný dále musí nahradit škodu, která byla činem způsobena nebo učinit jiná vhodná opatření k její náhradě či jinak odstranit újmu, která trestným činem vznikla. Jeho povinností je i složení peněžité částky na účet soudu (v přípravném řízení na účet státního zastupitelství), která je určena konkrétnímu adresátovi ke všeobecně prospěšným účelům. Tato částka nesmí být zcela zjevně nepřiměřená závažnosti trestného činu, který byl spáchán. V neposlední řadě je i zde podmínkou dostatečnost takového způsobu rozhodnutí, která se posuzuje s ohledem na povahu a závažnost spáchaného trestného činu, na míru, do jaké byl trestným činem dotčen veřejný zájem a s ohledem na osobu obviněného a jeho osobní a majetkové poměry.

Jeden z drobných rozdílů české a slovenské právní úpravy je vyjádřen v § 225 tr. poriadku. Spočívá v možnosti obviněného uzavřít smír s dědici poškozeného. Český právní řád toto nezná. V praxi to znamená, že může dojít ke schválení smíru i v případě, že poškozený zemře až po spáchání trestného činu a ne v příčinné souvislosti s ním.[101]

V takovém případě se nabízí otázka, jestli to neodporuje účelu smíru. Tím je především urovnání konfliktu, způsobeného spácháním trestného činu, mezi obviněným a poškozeným. V této situaci souhlasím s názorem Ščerby, který tvrdí, že mezi poškozeným a jeho dědici je zcela nepochybně užší vztah než je tomu v případě osob, na které nárok na náhradu škody přešel jiným způsobem. Můžeme tedy říci, že uvedená situace účelu odklonů neodporuje. Musí ale dojít k udělení souhlasu všemi takovými dědici.[102]

[101] ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 132.

[102] tamtéž, s. 132-133.

ZÁVĚR

Po zpracování daného tématu mohu říci, že instituty podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání jako formy odklonu v trestním řízení do českého právního řádu zcela jistě patří a mají v něm své nezastupitelné místo. I přes jejich několikaletý vývoj se ale stále najdou určitá problematická místa či nedostatky.

Co se týče institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, došla jsem k názoru, že ve stávající právní úpravě je hned několik nedostatků. Jedním z nich je například problematika doznání se obviněného. Jde o to, že zákon nestanoví, jak naložit s takovým doznáním, pokud nakonec nedojde k aplikaci tohoto postupu, ať už z důvodu nesplnění některé z dalších zákonných podmínek nebo v případě, že se obviněný neosvědčil v průběhu zkušební doby. Jako velmi vhodné tedy považuji doplnění stávající právní úpravy o podobné ustanovení, jaké nalezneme u institutu narovnání (§ 314 tr. řádu), které jasně říká, že k prohlášení o spáchání skutku nelze přihlížet v dalším řízení jako k důkazu v případě, že nedošlo ke schválení narovnání. Obdobné ustanovení by u podmíněného zastavení trestního stíhání přispělo k větší právní jistotě obviněného. Jako další zmíním také možnost obviněného složit na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku, která je určena státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu a to z toho důvodu, že stejnou podmínku najdeme i u institutu narovnání. Z praktického hlediska zastávám názor, že v takových případech, kdy budou naplněny podmínky obou z možných forem odklonů, bude vhodnější přistoupit k podmíněnému zastavení trestního stíhání, kdy se zároveň uloží zkušební doba a celý proces dle mého názoru tak bude mít daleko větší výchovný vliv na obviněného. Zároveň také nedojde k okamžitému definitivnímu zastavení trestního stíhání jako je tomu u narovnání, ale na obviněného bude dohlíženo v rámci zkušební doby.

Naopak velmi kladně naopak hodnotím zavedení možnosti obviněného zavázat se, že se v průběhu zkušební doby zdrží určité činnosti (§ 307 odst. 2 písm. a) tr. řádu). Přínosem tohoto ustanovení je možnost přistoupit k podmíněnému zastavení trestního stíhání i v případě, kdy by to za dřívější právní úpravy nebylo možné, protože bylo shledáno, že takové rozhodnutí by nebylo možno vzhledem ke konkrétním okolnostem považovat za dostačující. Šlo o případy, ve kterých bylo například namístě uložit zákaz činnosti. Nejčastější případy, kdy bude využívána tato možnost, se zdají být trestné činy páchané v dopravě, což vyplývá mimo jiné i z toho, že touto konkrétní situací se zabývá přímo zákon.

Pozitivně hodnotím i rozšíření podmínek, kdy vedle náhrady škody přibyla podmínka vydání bezdůvodného obohacení nebo uzavření dohody o jeho vydání či učinění jiných vhodných opatření k jeho náhradě (§ 307 odst. 1 písm. c)).

Následující kapitola se věnuje narovnání jako další z forem odklonů v trestním řízení. Posun dobrým směrem je určitě upuštění od podmínky složení peněžní částky určené k obecně prospěšným účelům a její nahrazení formulací, že peněžitá částka má sloužit zásadně jako pomoc státu obětem trestné činnosti (§ 309 odst. 1 písm. d) tr. řádu). To zcela jistě přinese větší transparentnost v tom smyslu, že bude zřetelné, kam přesně tyto finanční prostředky poputují. Odpadá také problematické vymezení pojmu obecně prospěšné účely stejně jako určení konkrétního adresáta této částky. Dalším poznatkem, ke kterému jsem došla je to, že by bylo vhodné stanovit alternativu k této podmínce a zpřístupnit tak možnost schválení narovnání i osobám méně majetným. Jako řešení vidím například odpracování určitého počtu hodin obecně prospěšných prací.

Do práce jsem zařadila kapitolu, která se zabývá slovenskou právní úpravou odklonů. Považovala jsem za vhodné naši úpravu odklonů porovnat s úpravou zahraniční a jako nejlepší se mi jevila právě úprava slovenská a to především z důvodu dlouholetého společného vývoje a tím pramenící velké blízkosti těchto právních řádů. Musím říci, že její srovnání s právní úpravou českou hodnotím pozitivně. Příkladem lepší právní úpravy našich sousedů je na rozdíl od české právní úpravy podmíněného zastavení trestního stíháním to, že namísto doznání obviněného, používá slovenský trestní řád pojem prohlášení, stejně jako je tomu u českého narovnání. Při vysvětlování podstaty podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného jsem došla k závěru, že i český právní řád obsahuje ustanovení, které sleduje podobný účel. Jedná se o institut spolupracujícího obviněného, kterému jsem se proto blíže věnovala.

V této problematice jsem zhodnotila jako jednoznačně pozitivní přístup českého zákonodárce, který vedle možnosti dosáhnout snížení trestu zavádí i možnost upustit od potrestání obviněného v případě, že splní všechny zákonné podmínky. Zde bych se pozastavila u upuštění od požadavku, že musí jít o řízení o zvlášť závažném zločinu. Nyní stačí, že jde o řízení o zločinu, což jednoznačně rozšiřuje situace, ve kterých může obviněný být za spolupracujícího označen a zvyšuje tak množství případů, které mohou napomoci rozkrývání organizovaného zločinu. Přestože v právní úpravě této problematiky vidíme posun vpřed, i zde můžeme nalézt některé nedostatky. Hlavním z nich je podle mě nejisté postavení obviněného v tom smyslu, že i když bude spolupracovat a poskytne informace, nemá jistotu v tom, že ho státní zástupce za obviněného označí.

De lege ferenda se mi jako vhodný posun v úpravě této problematiky jeví zavedení formy odklonu na způsob slovenské právní úpravy, to znamená podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného. Důvodem je především to, že takový způsob vyřízení věci by mohl být pro obviněného daleko více motivující vzhledem k tomu, že by řízení nemuselo dospět až do fáze řízení před soudem a mohlo by tak být ukončeno meritorním rozhodnutím ještě před touto fází řízení. Musím ale zdůraznit, že v případě zavedení tohoto institutu, považuji za nezbytné, rozšířit podmínky pro osvědčení se ve zkušební době o povinnost vést řádný život, která by mohla mít na obviněného výchovný efekt a zabránit mu v páchání další trestné činnosti, a v případě, že by tuto podmínku obviněný nesplnil, pokračovalo by trestní stíhání.

Myslím si, že celkově je směr, kterým jde vývoj právní úpravy odklonů v trestním řízení, správný. Zákonodárce se touto problematikou dále zabývá a přichází se stále novými nápady, jak právní úpravu v této oblasti zpřesnit a přispět tak lépe k naplnění jejich účelu.

BIBLIOGRAFIE

Monografie:

CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, 871 s.

ČETNÉŠ, Jozef. a kol. *Trestný poriadok s komentárom*. 1. vydání. Žilina: Eurokódex, 2006, 696 s.

FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, 265 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2010, 784 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání podle stavu k 1.1.2010. Praha: Leges, 2009, 1216 s.

KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice – sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2003, 143 s.

MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 1166 s.

SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, 468 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 1443 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář – díl II*. 6 vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1503 – 3011.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, 416 s.

ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Leges, 2012, 128 s.

VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 546.

ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007, 136 s.

Články z odborných časopisů:

FENYK, Jaroslav, SOTOLÁŘ, Alexander, SOVÁK, Zdeněk, DOUBRAVOVÁ, Dagmar. Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. *Trestní právo*, 2001, č. 5, s. 18 - 24.

NEZKUSIL, Jiří. Narovnání jako forma odklonu. *Právník*, 2007, č. 10, s. 1095 – 1109.

PALOVSKÝ, Tomáš. K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*, 2007, č. 3, s. 23 - 28.

RIZMAN, Stanislav, ŠÁMAL, Pavel, SOTOLÁŘ, Alexander. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*, 1997, č. 1, s. 4 - 8, č. 2, s. 6 - 15, č. 3, s. 7 - 14.

ŠČERBA, Filip. K odklonům uplatňovaným ve zkráceném přípravném řízení. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 5, s. 22 - 24.

ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 2, s. 33 – 36.

SCHRAMHAUSER, J. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, s. 11-16.

VANTUCH, Pavel. Narovnání v trestním řízení a právo na obhajobu. *Právní rozhledy*, 1998, č. 8, s. 393 – 402.

Judikatura:

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 8. 2001, sp. zn. 5 Tz 148/2001
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 7. 2003, sp. zn. 4 Tz 84/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 11. 2003, sp.zn. 4 Tz 156/2003
Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. 5. 1994, sp. zn. 3 To 380/94
Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 10. 1994, sp. zn. 4 To 693/94
Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. 4 To 770/97
Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 8. 2003, sp. zn. 10 To 336/2003
Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 2. 1998, sp. zn. 11 To 70/98
Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 7. 1. 2001, sp.zn. 6 To 83/2001.

Elektronické zdroje:

Důvodová zpráva – 229/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online]. Dostupný dne 7. 4. 2013 na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>.

Důvodová zpráva – 510/0 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online]. Dostupný dne 17. 4. 2013 na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád)*. [online]. Dostupný dne 7. 4. 2013 na <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>.

Právní předpisy:

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 361/2000 Sb., o silničním provozu, ve znění pozdějších předpisů

Doporučení Rady Evropy č. R(87)18, o zjednodušeném trestním řízení

SHRNUTÍ

Tato diplomová práce je postavena na objasnění podstaty, významu a jednotlivých podmínek uplatnění dvou základních forem odklonů v trestním řízení – podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání.

Práce je členěna do čtyř obsahových kapitol, které se dále dělí na podkapitoly. První kapitola je věnována obecné problematice odklonů a vymezení jednotlivých typů odklonů.

Největší pozornost je věnována podmíněnému zastavení trestního stíhání a narovnání. Každým z těchto institutů se zabývám v samostatné kapitole. Každá z nich obsahuje vymezení jednotlivých podmínek pro užití odklonů a rozhodnutí o nich, včetně opravných prostředků.

Poslední kapitola je věnována slovenské právní úpravě odklonů a jejímu srovnání s právní úpravou českou.

Klíčová slova

přečin; odklon; podmíněné zastavení trestního řízení; narovnání; dohoda o vině a trestu; trestní příkaz; mediace; trestní řízení.

SUMMARY

This thesis is based on clarifying the substance, meaning and application of legal conditions for the use of two basic types of diversion of criminal proceedings – conditional discontinuance of the criminal prosecution and settlement.

This thesis is divided into five substantive chapters, which are further divided into subsections. The first chapter is devoted to general problems of diversion and the definition of different types of diversions.

Most attention is paid to the conditional discontinuance of criminal prosecution and settlement. I deal with each of these institutes in a separate chapter. Each of them contains definitions of the conditions for use of diversions and decisions about them, including appeals.

The last chapter is devoted to the Slovak legislation of diversions and its comparison with Czech legislation.

Keywords

misdemeanor; diversion; conditional discontinuance of the criminal prosecution; settlement; plea bargaining; criminal order; mediation; criminal proceedings.